

FINANSSIVALVONTA
FINANSINSPEKTIONEN
FINANCIAL SUPERVISORY AUTHORITY

Makrovakauseraportti

KESÄ

1 • 2018

Suomen Pankin
selvitykset ja raportit

Suomen Pankki
Finanssivalvonta

Sisällys

1 Esipuhe	5
2 Yhteenveto	8
3 Suhdannesidonnaiset vakausuhkat	10
3.1 Kokonaisluoton liittyvät vakausuhkat	10
3.2 Asuntoluotonantoon liittyvät vakausuhkat	14
4 Suomen pankkisektorin vakavaraisuus	20
Liiteartikkeli 1. Maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta (G-SII/B) ja muut rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävät luottolaitokset (O-SII) ja näiden lisäpääomavaatimukset vuonna 2018	23
Liiteartikkeli 2. Suomalaisille luottolaitoksille uusi pääomavaatimus	29

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Ensisijainen riskimittari edelleen negatiivinen	10
Kuvio 2. Luottokanta suhteessa BKT:hen oli vuoden 2017 lopulla 180,8 %	11
Kuvio 3. Kokonaisluotonannon ja antolainauksen vaihtoehtoiset riskimittarit kertovat matalasta tai keskitason riskistä	11
Kuvio 4. Nimellinen BKT kasvaa luottokantaa nopeammin	11
Kuvio 5. Asuntoyhteisöjen lainakanta kasvaa edelleen nopeasti	12
Kuvio 6. Yritysten kokonaisluottokannan kasvun hajotelma	12
Kuvio 7. Asuntoyhteisölainojen marginaalit	12
Kuvio 8. Vaihtotase	13
Kuvio 9. Stressi-indeksi	13
Kuvio 10. Yhtiölainojen ja kulutusluottojen kasvu suhteellisesti nopeampaa kuin asuntolainojen	14
Kuvio 11. Suuret yhtiölainaosuudet yleistyneet	14
Kuvio 12. Pankit odottavat kotitalouksien luotonkysynnän vilkastuvan	15
Kuvio 13. Kuluttajat pitävät ajankohtaa otollisena lainanoton kannalta	15
Kuvio 14. Uusien asuntolainojen keskikorko edelleen alentunut	15
Kuvio 15. Uusien asuntolainojen keskimääräinen marginaali yhä kaventunut ja takaisinmaksuaika pidentynyt	16
Kuvio 16. Uudet ensiasuntolainat luototussuhteen mukaan	16
Kuvio 17. Muut uudet asuntolainat kuin ensiasuntolainat luototussuhteen mukaan	16
Kuvio 18. Kotitalouksien velkaantuneisuus jatkanut kasvuaan	17

Projektiryhmä

Finanssivalvonta

Sampo Alhonsuo
Peik Granlund
Arttu Kiviniemi
Olli Mattinen
Sinikka Taskinen

Suomen Pankki

Nina Björklund
Karlo Kauko
Kimmo Koskinen
Paavo Miettinen
Hanna Putkuri
Jukka Topi
Eero Tölö
Jukka Vauhkonen

Ohjaus

Sampo Alhonsuo
Paavo Miettinen
Jukka Vauhkonen

Kuvio 19. Arvonalentumistappiot kotitalouksille myönnettyistä lainoista pysyneet pieninä	17
Kuvio 20. Maksuhäiriöisiä henkilöitä ennätysmäärä	17
Kuvio 21. Asuntojen hintaerot pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä kasvaneet	18
Kuvio 22. Uusia asuntolainoja nostettu hieman enemmän kuin vuotta aiemmin	18
Kuvio 23. Arvioidun yhtiölainakannan osuus kotitalouksien velasta kasvanut	18
Kuvio 24. Lainakanta ja rahoitusvarallisuus kasvaneet samaa tahtia	18
Kuvio 25. Koko maan tasolla ei merkkejä asuntojen ylihinnoittelusta	19
Kuvio 26. Asuinrakennusinvestointien osuus BKT:stä suurempi kuin pitkällä aikavälillä ja 2000-luvulla keskimäärin	19
Kuvio 27. Vanhojen asuntojen kauppa tammi-huhtikuussa 2018 lähes vuoden takaisella tasolla	19
Kuvio 28. Asuntokaupan viikkauudessa huomattavia alueellisia eroja	19
Kuvio 29. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet	20
Kuvio 30. Kotimaisille kotitalouksille myönnettyjen asuntolainojen osuus luottolaitossektorin kaikista yksityiselle sektorille myönnettyistä lainoista EU-maissa	33
Kuvio 31. Kotimaisille kotitalouksille myönnettyjen asuntolainojen osuus luottolaitossektorin kaikista yksityiselle sektorille myönnettyistä lainoista	33
Kuvio 32. Luottolaitosten saamiset rakennus- ja kiinteistösijoitusalan yrityksiltä suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin EU-maissa	34
Kuvio 33. Luottolaitosten saamiset rakennus- ja kiinteistösijoitusalan yrityksiltä suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin	34
Kuvio 34. Luottolaitosten kotimaiset valtiolainasaamiset suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin EU-maissa	34
Kuvio 35. Luottolaitosten kotimaiset valtiolainasaamiset suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin	34
Kuvio 36. Kotimaisten luottolaitosten interbank-talletusten osuus luottolaitossektorin kaikista veloista EU- maissa	35
Kuvio 37. Kotimaisten luottolaitosten interbank-talletusten osuus luottolaitossektorin kaikista veloista	35
Kuvio 38. Luottolaitossektorin rahoitusvaje EU-maissa	35
Kuvio 39. Luottolaitossektorin rahoitusvaje	35
Kuvio 40. Ulkomaisten pankkien tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden yhteenlaskettu tase suhteessa bruttokansantuotteeseen EU-maissa	36
Kuvio 41. Ulkomaisten pankkien tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden yhteenlaskettu tase suhteessa bruttokansantuotteeseen	36
Kuvio 42. Luottolaitossektorin tase suhteessa nimelliseen bruttokansantuotteeseen EU-maissa	36

Kuvio 43. Luottolaitossektorin tase suhteessa nimelliseen bruttokansantuotteeseen	36
Kuvio 44. Viiden suurimman luottolaitoksen yhteenlaskettujen taseiden suhde koko luottolaitossektorin yhteenlaskettuun taseeseen EU-maissa	37
Kuvio 45. Viiden suurimman luottolaitoksen yhteenlaskettujen taseiden suhde koko luottolaitossektorin yhteenlaskettuun taseeseen	37
Kuvio 46. Kotimaisten luottolaitosten kotitalouksille ja yrityksille myöntämien lainojen suhde kotitalouksien ja yritysten kaikkiin velkoihin EU-maissa	37
Kuvio 47. Kotimaisten luottolaitosten kotitalouksille ja yrityksille myöntämien lainojen suhde kotitalouksien ja yritysten kaikkiin velkoihin	37
Kuvio 48. Kotitaloussektorin velkojen suhde kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin EU-maissa	38
Kuvio 49. Kotitaloussektorin velkojen suhde kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin	38
Kuvio 50. Yritysten velkaantuneisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen EU-maissa	38
Kuvio 51. Yritysten velkaantuneisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen	38

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Tunnistamisperusteet ja tunnusluvut	25
Taulukko 2. Pisterajat ja niitä vastaavat lisäpääomavaatimukset	27
Taulukko 3. EBA:n ohjeiden mukaiset O-SII-pisteet ajankohdalta 31.12.2017	27
Taulukko 4. Eri merkittävyysskriteerien pisteet ajankohdalta 31.12.2017	28
Taulukko 5. O-SII-luottolaitosten lisäpääomavaatimusten kalibroinnissa sovellettavat kokonaispisteet	28
Taulukko 6. O-SII-luottolaitosten luokat ja lisäpääomavaatimukset	28
Taulukko 7. Rakennemittarien Suomen havaintojen vertailu muiden EU-maiden mediaaniin ja Suomen havaintojen keskiarvoon	32

1 Esipuhe

Makrovakauseraportti on puolivuositain julkistettava Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan asiantuntijoiden yhdessä valmisteleva raportti, jossa tarkastellaan erityisesti luotonantoon, kotitalouksien velkaantumiseen ja asuntomarkkinoihin sekä kotimaisiin luottolaitoksiin liittyvien haavoittuvuuksien ja niistä aiheutuvien vakausuhkien kehittymistä Suomessa.

Raportti perustuu Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan yhteisiin neljännesvuosittaisiin sisäisiin arvioihin, joita Finanssivalvonnan johtokunta käyttää taustamateriaalina päättäessään makrovakauseraportin käytöstä. Makrovakauseraportin välineet ovat finanssisäätelyn keinoja, joilla viranomaiset pyrkivät pienentämään finanssikriisien ja muiden rahoitusjärjestelmän vakavien häiriöiden todennäköisyyttä ja haittavaikutuksia. Raportti perustuu pääosin 1.6.2018 käytettävissä olleisiin tietoihin.

Makrovakauseraportin tarkoituksena on tunnistaa koko rahoitusjärjestelmän vakautta uhkaavat ja pahimmillaan finanssikriisejä synnyttävät tai voimistavat haavoittuvuudet riittävän aikaisessa vaiheessa sekä arvioida näistä haavoittuvuuksista aiheutuvien vakausuhkien vakavuutta Suomen rahoitusjärjestelmässä.

Haavoittuvuudet voivat olla joko suhdanne- luonteisia tai rakenteellisia. Suhdanneluonteiset

haavoittuvuudet liittyvät usein luotonannon ja velkaantuneisuuden poikkeuksellisen nopeaan kasvuun tai suuruuteen tai kestävämmän korkeisiin varallisuushintoihin. Rakenteelliset haavoittuvuudet ovat luonteeltaan yleensä pidempiaikaisia ja voivat aiheutua muun muassa pankkijärjestelmän keskittyneisyydestä, kytkeytyneisyydestä tai rahoituslaitosten suurista yhteisistä riskikeskittymistä. Myös yksittäisten rahoituslaitosten hyvin suuri merkitys koko rahoitusjärjestelmän toiminnalle (ns. systeeminen merkittävyys) on rakenteellinen haavoittuvuus ja järjestelmäriskin lähde.

Makrovakauseraportissa seurataan suhdanne- luonteisten haavoittuvuuksien ja niistä Suomessa aiheutuvien vakausuhkien suuruutta ja muutoksia näitä mittaavien ennakoivien tunnuslukujen (early warning indicators) avulla. Tunnusluvut ovat esimerkiksi luotonannon kasvuvauhtiin, asuntojen hintojen nousuun tai arvopapereiden hintoihin liittyviä sellaisia mittareita, joiden poikkeuksellisten arvojen on luotettavimmin havaittu ennakoineen aiempia pankkikriisejä. Lisäksi raportit sisältävät vaihtuvia ajankohtaisia artikkeleita muun muassa makrovakauseraportin välineistä ja suomalaisiin luottolaitoksiin liittyvistä haavoittuvuuksista.

Vakausuhkien ja järjestelmäriskin vakavuutta voidaan lieventää käyttämällä makrovakauseraportin välineitä: välineiden käytöllä pienennetään makrovakauseraportin analyysillä havaittuja haavoittuvuuksia sekä niiden purkautumisen todennäköisyyttä ja vaikutuksia. Tässä raportissa tarkasteltuja tunnuslukuja voidaan hyödyntää erityisesti päätettäessä

muuttuvan lisäpääomavaatimuksen, systeemisesti merkittävälle luottolaitoksille asetettavien lisäpääomavaatimusten, luottolaitossektorin rakenteellisten haavoittuvuuksien perusteella määräytyvän ns. järjestelmäriskipuskurivaatimuksen ja asuntoluotonantoon vaikuttavien makrovakauserälineiden mahdollisesta käytöstä.

Muuttuva lisäpääomavaatimus

Finanssivalvonnan johtokunta päättää neljännesvuosittain luottolaitoksille tarvittaessa asetettavan ns. muuttuvan lisäpääomavaatimuksen (vastasyklinen pääomapuskurivaatimus) suuruudesta. Muuttuva lisäpääomavaatimus Suomeen kohdistuville luottovastuille on suuruudeltaan enintään 2,5 % kokonaisriskin määrästä, ja luottolaitosten on täytettävä se korkealaatuisella ydinpääomallaan. Tällä hetkellä muuttuvan lisäpääomavaatimuksen suuruus Suomessa on 0 %.

Muuttuva lisäpääomavaatimus voidaan asettaa, jos luotonannon kasvuun tai määrään liittyvien riskien arvioidaan olevan vaarallisen suuret. EU-lainsäädännön perusteella luottolaitoslaki määrää, että päättäessään vaatimuksen asettamisesta Finanssivalvonnan johtokunnan on käytettävä ensisijaisena asettamisperusteena Baselin pankkivalvontakomitean suosituksen mukaisesti laskettua yksityisen sektorin luottokanta/BKT-suhdeluvun trendipoikkeamaa. Tämän ensisijaisen riskimittarin lisäksi Finanssivalvonnan johtokunta voi kiinnittää huomiota seuraaviin, valtiovarainministeriön asetuksessa määriteltyihin, rahoitusjärjestelmän ja talouden ilmiöihin:

- kansantalouden ulkoinen tasapaino ja kokonaistalouden kehitys
- sektorikohtaisen tai yhteenlasketun luotonannon kehitys

- yksityisen sektorin velkaantuneisuus tai velanhoitorasite
- asuntojen tai kiinteistöjen hintakehitys
- luottolaitosten toimintaan liittyvät riskit sekä
- riskien hinnoittelu lainanannossa tai arvopaperimarkkinoilla.

Finanssivalvonnan on asetuksen mukaan määritettävä näille täydentäville tekijöille yksi tai useampi mittari. Raportin luvussa 3 tarkastellaan sellaisia edellä lueteltuja ilmiöitä kuvaavia mittareita, joiden on havaittu luotettavimmin ennakoineen pankkikriisejä tai joiden seuranta on muuten katsottu tarkoituksenmukaiseksi.

Asuntoluotonantoon liittyvät vakausuhkat ja makrovakauserälineet

Useisiin vakavimmista talous- ja pankkikriiseistä on liittynyt asuntomarkkinoiden ylikuumeneminen, asuntoluotonannon hyvin nopea kasvu ja niiden myöhempi romahtaminen. Sen vuoksi asuntoluotonantoon ja asuntomarkkinoihin liittyvien riskien seuranta ja arviointi on tärkeä osa makrovakauseräanalyysiä.

Makrovakauseraportin luvussa 4 tarkastellaan sellaisia asuntolainanannon kasvua, kotitalouksien velkaantuneisuutta, asuntojen hintojen kehitystä ja asuntorakentamisen aktiivisuutta ilmentäviä tunnuslukuja, joiden poikkeuksellinen kehitys voisi varoittaa näihin tekijöihin liittyvien järjestelmäriskien suuruudesta tai vaarallisesta kasvusta ja siten puoltaa asuntoluotonantoon kohdistuvien makrovakauserälineiden aktivointia.

Finanssivalvonnalla on EU:n vakavaraisuusasetuksen mahdollistamia oikeuksia korottaa kiinteistövakuudellisten luottojen vähimmäisriskipainoja luottolaitosten vakavaraisuuslaskennassa. Finanssivalvonnan johtokunta ilmoitti 27.6.2017

asettaneensa ns. sisäisten mallien menetelmää käyttävien pankkien myöntämien asuntoluottojen keskimääräisille riskipainoille 15 prosentin suuruisen alarajan. Alaraja tuli voimaan 1.1.2018.

Lisäksi Finanssivalvonta voi alentaa heinäkuussa 2016 voimaantullutta asuntolainojen enimmäisluototussuhdetta ("lainakattoa") enimmillään 10 prosenttiyksiköllä rahoitusvakauteen liittyvien riskien poikkeuksellisen kasvun rajoittamiseksi. Finanssivalvonnan johtokunta päätti 28.3.2018 alentaa enimmäisluototussuhdetta 85 prosenttiin muiden uusien asuntolainojen kuin ensiasuntolainojen osalta. Päätös tulee voimaan 1.7.2018.

Suomalaisten pankkien vakavaraisuus

Raportissa tarkastellaan lyhyesti suomalaisten pankkien vakavaraisuus- ja omavaraisuussuhteiden, vakavaraisuusvaatimusten sekä järjestämättömien saamisten kehitystä (luku 5).

Liiteartikkelit

Raportti sisältää kaksi liiteartikkelia. Ensimmäisessä liiteartikkelissa puolestaan raportoidaan

tunnusluvuista, joiden perusteella Finanssivalvonnan johtokunta vuosittain nimeää Suomen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävät ("systemisesti merkittävät") luottolaitokset ja niille asetettavat lisäpääomavaatimukset. Lisäksi artikkelissa raportoidaan Finanssivalvonnan tekemästä muutoksesta luottolaitosten systeemistä merkittävyyttä mittaavien pisteiden laskentatavassa.

Toisessa liiteartikkelissa raportoidaan Suomen pankkijärjestelmän rakenteellisia haavoittuvuuksia kuvaavista riskitekijöistä ja tunnusluvuista, jotka Finanssivalvonnan johtokunnan tulee ottaa huomioon päättäessään järjestelmäriskipuskurivaatimuksen asettamisesta ja suuruudesta. Järjestelmäriskipuskuri on vuoden 2018 alussa Finanssivalvonnan käyttöön tullut uusi luottolaitoksille asetettava lisäpääomavaatimus, jonka Finanssivalvonta voi asettaa luottolaitossektorin rakenteellisten haavoittuvuuksien perusteella.

2 Yhteenveto

Suomen rahoitusjärjestelmän suhdannesidonnaiset vakausuhkat kasvoivat alkuvuoden 2018 aikana, vaikka suhdannesidonnaisten vakausriskien ensisijainen mittari – yksityiselle sektorille myönnettyjen luottojen ja BKT:n suhteen poikkeama pitkäaikaisesta trendistään – on saanut suuria negatiivisia arvoja viimeisimpinä vuosineljänneksinä. Varsinkin asuntoluotonantoon liittyvät riskit ovat vahvan talousuhdanteen tukemina lisääntyneet, ja olosuhteiden odotetaan pysyvän suotuisina kotitalouksien lainanotolle. Kotitalouksien velkaantuminen on jatkunut. Taloyhtiölainojen ripeä kasvu on osaltaan paisuttanut kotitalouksien velkataakkaa. Asuntojen hintojen nousuvauhti on maltillinen koko maan tasolla, mutta hintojen alueellinen eriytyminen on voimakasta.

Suomen luottolaitossektori on rakenteellisesti haavoittuva sektorin suuren koon, keskittyneisyyden, asunto- ja kiinteistömarkkinoihin liittyvien riskikeskittymien, pohjoismaisen kytkeytyneisyyden ja markkinoilta hankittavan varainhankinnan suuren osuuden vuoksi. Finanssivalvonnan johtokunta päätti 29.6.2018 asettaa suomalaisille luottolaitoksille uuden pääomapuskurivaatimuksen – ns. järjestelmäriskipuskurin – vahvistamaan ja ylläpitämään sektorin tappionkanto- ja luotonmyöntökykyä.

Kokonais- ja asuntoluotonantoon liittyvät vakausuhkat

Suomen rahoitusjärjestelmän suhdannesidonnaiset vakausriskit kasvoivat muuttuvan lisäpääomavaatimuksen asettamista ohjaavien ja asuntoluotonantoon liittyviä riskejä mittaavien indikaattoreiden valossa alkuvuonna 2018. Muuttuvan lisäpääomavaatimuksen asettamisen ensisijainen laakisääteinen riskimittari – yksityiselle sektorille myönnettyjen luottojen ja nimellisen BKT:n suhteen poikkeama pitkäaikaisesta trendistään – oli vuoden 2017 lopulla –7,4 prosenttiyksikköä, kun kolmannen vuosineljänneksen tarkentunut arvo oli –4,6 prosenttiyksikköä. Ensisijaisen riskimittarin alhaista tasoa selittää suurelta osin aiempien vuosien nopeasta luottokannan kasvusta johtuva edelleen nouseva suhdeluvun voimakas trendi.

Muiden riskimittareiden perusteella suhdannesidonnaiset riskit ovat kuitenkin hieman kasvaneet. Varsinkin asuntoyhteisöille myönnettyjen lainojen ja kulutusluottojen kasvu on jatkunut riipeänä. Sen sijaan rahalaitosten yrityksille (pl. asuntoyhteisöt) ja kotitalouksille myöntämien lainojen kasvu on ollut maltillisempaa.

Asuntoluotonantoon liittyvät riskit ovat vahvan suhdanteen myötä kasvussa. Riskejä lisäävät kotitalouksien ennätysellinen ja kasvava velkaantuneisuus, taloyhtiölainojen ja kulutusluottojen ripeä kasvu sekä asuntolainojen lainaehto- ja keventymisen. Korkotasoa on poikkeuksellisen matala, uusien asuntolainojen marginaalit ovat kaventuneet ja takaisinmaksuajat pidentyneet.

Vallitsevassa tilanteessa on ensiarvoisen tärkeää, että kotitaloudet varautuvat etukäteen velanhoidomenojen kasvuun mahdollisten yhtiölainojen lyhennysvapaiden päättymisen ja/tai korkotason nousun myötä. Tällä olisi myös makrovaikautusriskejä tasaava vaikutus.

Suomen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävät luottolaitokset

Finanssivalvonnan johtokunnan tulee vuosittain tunnistaa suomalaisista luottolaitoksista maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän ja Suomen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävät ("systemisesti merkittävät") luottolaitokset ja asettaa niille tarvittaessa lisäpääomavaatimukset niiden arvioidun systeemisen merkittävyyden perusteella. Johtokunta nimesi 29.6.2018 Nordean maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittäväksi luottolaitokseksi (ns. G-SII:ksi) ja Nordean, OP Ryhmän sekä Kuntarahoituksen kansallisen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittäviksi luottolaitoksiksi (ns. O-SII:ksi).

Kansallisesti systemisesti merkittävien luottolaitosten tunnistaminen ja lisäpääomavaatimusten suuruuden kalibrointi perustuvat Suomessa Euroopan pankkiviranomaisen EBA:n ohjeistuksen mukaisten riskitekijöiden ja niitä kuvaavien tunnuslukujen saamiin arvoihin. Raportin liiteartikkelissa 1 esitetään luottolaitosten systeemistä merkittävyyttä mittaava pistelaskumenetelmä sekä luottolaitosten systeemistä merkittävyyttä mittaavat pisteet (ns. O-SII-pisteet) ja niiden perusteella asetetut lisäpääomavaatimukset.

Artikkelissa myös raportoidaan Finanssivalvonnan tekemä muutos O-SII-pisteiden laskenta-

tapaan. Muutoksella varmistetaan pisteytysmenetelmän ja lisäpääomavaatimusten asettamisen säilyminen johdonmukaisena Nordean kotipaikan siirtyessä Suomeen.

Järjestelmäriskipuskuri turvaa Suomen haavoittuvan pankkijärjestelmän toimintakykyä

Finanssivalvonnan johtokunta päätti 29.6.2018 myös asettaa suomalaisille luottolaitoksille toisen lisäpääomavaatimuksen, ns. järjestelmäriskipuskurin. Puskurilla turvataan ja ylläpidetään Suomen rakenteellisesti haavoittuvan luottolaitossektorin tappionkanto- ja luotonmyöntökykyä.

Järjestelmäriskipuskurin asettamisesta ja suuruudesta päättäessään Finanssivalvonnan johtokunnan on otettava huomioon pankkijärjestelmän rakenteellista haavoittuvuutta mittaavat luottolaitoslaissa luetellut 7 riskitekijää ja niitä kuvaavat valtiovarainministeriön asetuksessa määritellyt 11 riskimittaria.

Liiteartikkelissa 2 raportoidaan riskimittareiden saamat tuoreimmat arvot Suomessa ja verrataan niitä valtiovarainministeriön asetuksen mukaisesti mittareiden saamiin arvoihin muissa EU- tai euromaissa ja arvoihin Suomen omassa historiassa. Vertailun perusteella Suomen pankkijärjestelmä on rakenteellisesti haavoittuva sekä vertailumaihin että Suomen omaan historiaan suhteutettuna. Siten mittariarvot puoltavat Finanssivalvonnan johtokunnan tekemää päätöstä asettaa järjestelmäriskipuskuri Suomen kaikille luottolaitoksille.

Suomessa järjestelmäriskipuskuri asetetaan siten että yksittäiseen luottolaitokseen sovelletaan järjestelmäriskipuskurista, G-SII- tai O-SII-vaatimuksista suurinta.

3 Suhdannesidonnaiset vakausuhkat

3.1 Kokonaisluoton liittyvät vakausuhkat

Muuttuvan lisäpääomavaatimuksen asettamisen ensisijainen riskimittari – yksityisen sektorin luottokannan ja nimellisen BKT:n suhteen trendipoikkeama – oli vuoden 2017 lopulla selvästi negatiivinen. Muidenkaan indikaattoreiden valossa kokonaisluotonannon riskit eivät ole ainakaan lisääntyneet. Yksityisen sektorin velat kasvavat hitaasti tai supistuvat, joskin asuntoyhteisölainojen nopea kasvu jatkui vuoden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä. Vaihtotase on suunnilleen tasapainossa, joten kansantalous ei nettomääräisesti velkaannu ulkomaille.

Ensisijainen riskimittari negatiivinen

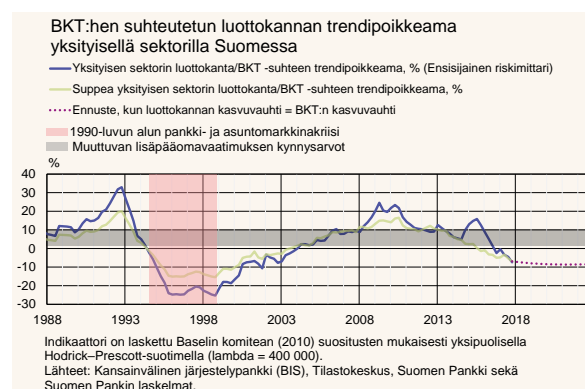
Ensisijaisen riskimittarin valossa merkkejä luotto-markkinoiden vaarallisesta ylikuumenemisesta ei ole. Jos luottokannan ja nimellisen BKT:n suhdetason trendipoikkeama lasketaan koko yksityisen sektorin velkoja koskevien Tilastokeskuksen rahoitustilinpäätösten ennakkotietojen perusteella, ensisijaisen riskimittarin arvo oli vuoden 2017 lopulla

¹ Mukana ovat yritysten, asuntoyhteisöjen, kotitalouksien ja kotitalouksia palvelevien voitto tavoittelemattomien yhteisöjen lainamuotoiset (ei sis. arvopapereita) velat rahoitus- ja vakuutuslaitoksille, suomalaisten muiden kuin pankkien ulkomaanlainat (ei sis. arvopapereita) BIS:n pankkitilastoista sekä

–7,4 prosenttiyksikköä. Kolmannen vuosineljänneksen arvo oli –4,6 prosenttiyksikköä, joten indikaattorin arvo etäännyttävästi jatkuvasti ohjeellisista kynnysarvoistaan, joiden ylittyessä vastasyklisiä lisäpääomavaatimuksia tulisi kansainvälisten suositusten mukaan asettaa. (Kuvio 1)

Jos käytetään suppeaa luottokantaa, johon ei sisällytetä vaikeimmin tilastoitavia eräitä, päädytään samoihin johtopäätöksiin. Vuoden 2017 lopussa indikaattori oli –6,3 prosenttiyksikköä.¹

Kuvio 1. Ensisijainen riskimittari edelleen negatiivinen

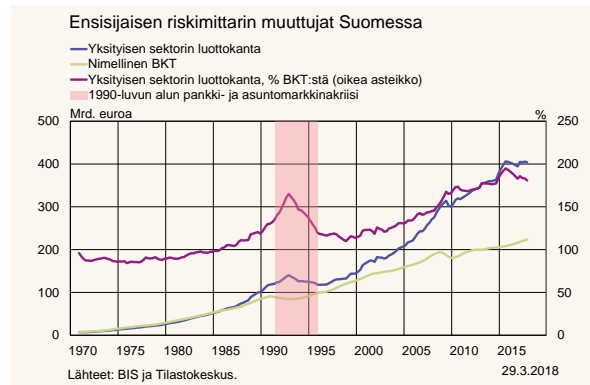

Trendipoikkeaman painuminen yhä negatiivisemmaksi johtuu osittain siitä, että trendiarvo kasvaa runsaan prosenttiyksikön vuosivauhtia. Olennaisempi merkitys on kuitenkin sillä, että luottokannan muutokset ovat jääneet vähäisiksi, mutta nimellinen BKT on jatkanut kasvuaan yli kolmen

suomalaisten yritysten liikkeeseen laskemat velkapaperit. Luovasta puuttuvat mm. yritysten väliset lainat, joita koskevien tilastojen laatiminen on hankalaa.

prosentin vuosivauhtia. Luottojen suhde BKT:hen on siis jonkin verran laskenut. (Kuvio 2)

Kuvio 2. Luottokanta suhteessa BKT:hen oli vuoden 2017 lopulla 180,8 %

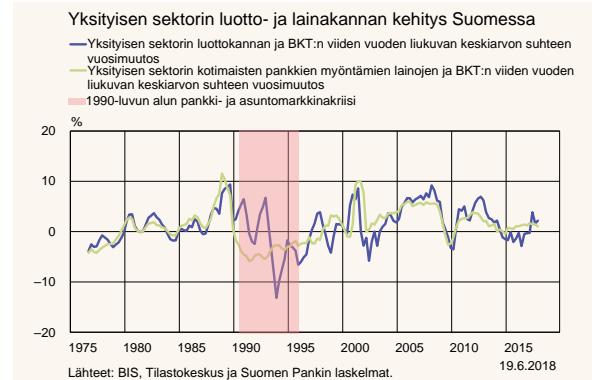

Suhteellisen luottokannan muutokset vähäisiä

Johtopäätökset luottokannan kasvun osalta pysyvät samankaltaisina, jos pääindikaattorin sijasta käytetään luottokannan suhteelliseen kokoon perustuvia muita indikaattoreita. Luottokannan vuosimuutos ja pankkien antolainauksen vuosimuutos suhteessa nimellisen BKT:n viiden vuoden liukuvaan keskiarvoon² olivat 2,2 ja 1,0 prosenttiyksikköä vuoden 2017 lopussa. Aiempina vuosina yli viiden prosenttiyksikön kasvuvauhdit ovat olleet tavallisia (Kuvio 3).³

² (Lainakannan vuosimuutos)/(BKT:n viiden vuoden liukuva keskiarvo)

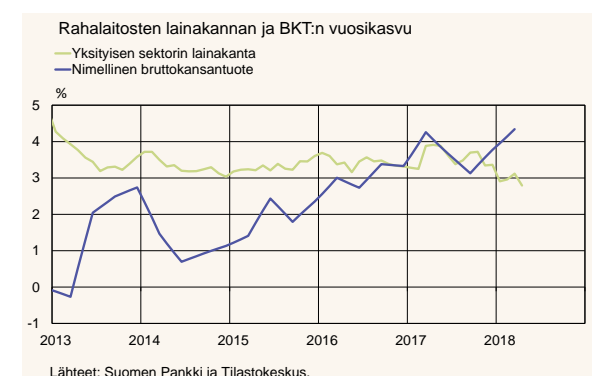
Kuvio 3. Kokonaisluotonannon ja antolainauksen vaihteelliset riskimittarit kertovat matalasta tai keskitason riskistä

Pankkien luotonanto

Suomen Pankin tilastojen mukaan kotimaisten rahalaitosten yleisölle myöntämien lainojen kanta kasvoi huhtikuussa alle kolmen prosentin vuosivauhtia. Nimellinen bruttokansantuote kasvoi ensimmäisellä vuosineljänneksellä nopeammin, yli 4 % vuotta aiemmasta, joten kansantalouden kehitykseen nähden rahalaitosluottojen kasvu on hidasta. (Kuvio 4)

Kuvio 4. Nimellinen BKT kasvaa luottokantaa nopeammin

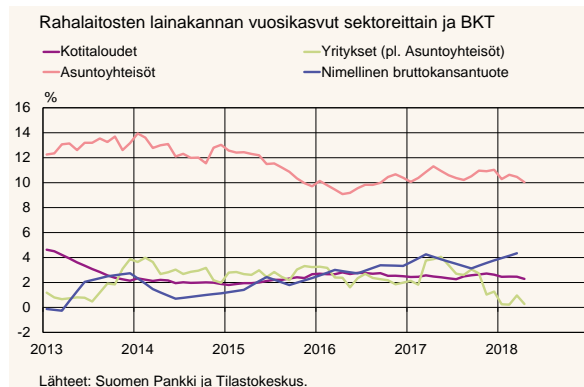
³ Huom. Kuvion sinisessä käyrässä on käytetty suppeaa yksityisen sektorin luottokannan käsitettä. Tiedot ulottuvat 2017Q4 saakka.

Rahalaitosten yrityslainakannan (pl. asuntoyhteisöt) vuosikasvu on jatkuvasti hidastunut.

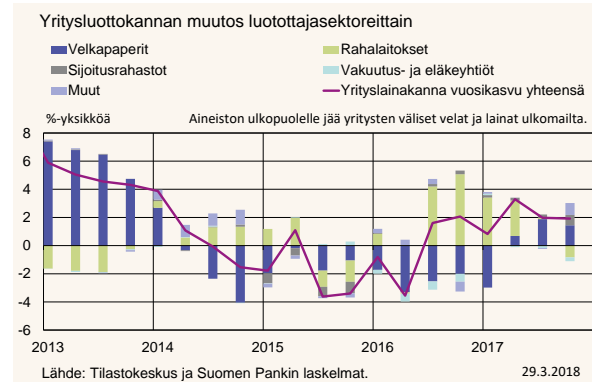
Kotitalouksien luottokanta on kasvanut nopeammin. Suomalaisten rahalaitosten euromääräiset asuntolainat kotimaisille kotitalouksille (ei sis. taloyhtiölainoja) kasvoivat huhtikuussa 1,9 % ja muut luotot 3,4 % vuotta aiemmasta. Kaikkiaan suomalaisten rahalaitosten euromääräiset kotitalouslainat kasvoivat 2,2 %.

Sen sijaan asuntoyhteisöjen velat rahalaitoksille ovat jo useiden vuosien ajan kasvaneet selvästi nopeammin kuin kotitalouksien ja liikeyritysten velat. Nämä luotot ovat kasvaneet jopa yli kymmenen prosenttia vuodessa. Asuntoyhteisöihin lasketaan sekä vastaperustetut että vanhat asunto-osakeyhtiöt, mutta myös muita yksityisiä ja julkisia asuntoyhteisöjä. (Kuvio 5)

Kuvio 5. Asuntoyhteisöjen lainakanta kasvaa edelleen nopeasti

Kuvio 6. Yritysten kokonaisluottokannan kasvun hajotelma

Asuntolainojen marginaalit ovat laskeneet edelleen, mutta asuntoyhteisölainojen keskimääräiset laskennalliset marginaalit näyttäisivät tasaantuvan asuntolainojen marginaaleja korkeammiksi (Kuvio 7).⁴

Kuvio 7. Asuntoyhteisölainojen marginaalit

Alhainen korkotaso ja marginaalit edesauttavat velanhoitorasituksen pysymistä kohtuullisena. Valtaosa sekä kotitalouksien omista veloista että asuntoyhteisöjen kautta tapahtuneesta välillisestä velkaantumisesta on vaihtuvakorkoisia, joten kotitalouksille on kertynyt merkittävä korkoriski.

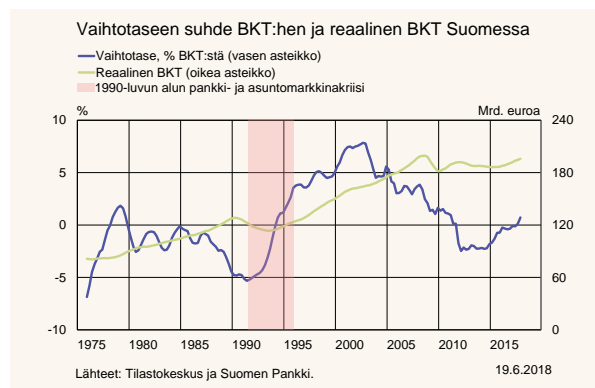
Marginaalin laskennassa ei ole vähennetty sovittuun vuosikorkoon vaikuttavien korkosuojauksen kustannuksia.

⁴ Laskennallinen korkomarginaali on laskettu uusien lainojen painotetun keskikoron ja viitekorkojen painotetun keskikoron erotuksena. Lainat eivät sisällä tili- ja korttiluottoja eikä repoja.

Ensimmäisen neljänneksen vaihtotase ylijäämäinen

Suomen kansantalous kokonaisuutena ei velkaannu ulkomaille. Vaihtotase on jatkuvasti kohentunut ja oli viimeisimpien tietojen valossa sekä vuoden 2017 viimeisellä että vuoden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä lievästi ylijäämäinen. Tammikuussa ylijäämää kertyi 0,4 miljardia euroa, ja ylijäämät jatkuivat vielä helmi- ja maaliskuussa. Sen sijaan huhtikuussa muodostui tavarakauden 0,4 miljardin ylijäämästä huolimatta lähes miljardin euron alijäämä, mikä johtunee osaksi säännöllisestä kausivaihtelusta. Ns. ensitulo, käytännössä osingot ja muut pääomakorvaukset, ovat yleensä olleet voimakkaan negatiiviset huhtikuussa.

Kuvio 8. Vaihtotase

Rahoitusmarkkinoiden stressi-indeksi vakaa

Rahoitusmarkkinoilla on stressi-indeksin valossa ollut suhteellisen rauhallista jo useiden vuosien ajan. (Kuvio 9)

Kuvio 9. Stressi-indeksi

3.2 Asuntoluotonantoon liittyvät vakausuhkat

Asuntoluotonantoon liittyvät suhdanneuonteiset haavoittuvuudet ovat kasvussa ja samalla rakenteelliset haavoittuvuudet pysyvät suurina. Haavoittuvuuksista ei aiheudu välitöntä vakausuhkaa, mutta järjestelmäriskin kasvuun on syytä varautua. Rahoitusvakauteen kohdistuvia riskejä lisäävät kotitalouksien ennätysellinen ja kasvava velkaantuneisuus, taloyhtiölainojen ja kulutusluottojen ripeä kasvu sekä luotonannon ehtojen keventyminen. Korkotasoa on poikkeuksellisen matala, uusien asuntolainojen marginaalit ovat kaventuneet ja takaisinmaksuajat pidentyneet ja kuluttajien luottamus talouteen on vahva. Luottussuhteeltaan suurten asuntolainojen osuus uusista asuntolainoista on hieman kasvanut. Kotitalouksien velkaantumisen arvioidaan jatkuvan lainanotolle suotuisten olosuhteiden myötä.

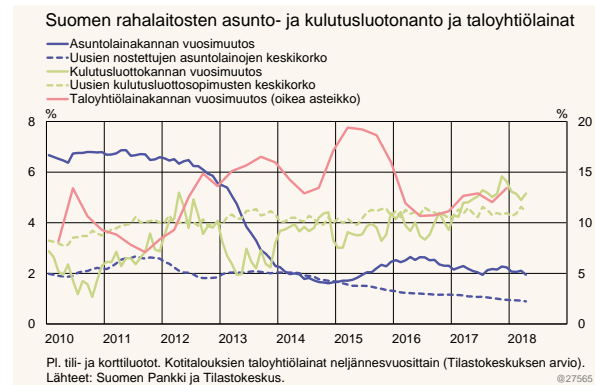
Valtaosa kotitalouksien lainakannan kasvusta liittyy asutorahoitukseen

Viimeisen 12 kuukauden (2017M5–2018M4) aikana nostettujen uusien asuntolainojen euro-määrä oli hieman suurempi (+1,2 %) kuin vuotta aiemmin. Asuntolainakannan vuosikasvu on alkuvuonna 2018 hieman hidastunut mutta pysytellyt kahden prosentin tuntumassa. Kulutusluottokannan kasvu on pysynyt runsaassa 5 prosentissa.

⁵ <http://tietotrenditblogi.stat.fi/velkaosuudet-ovat-kasvaneet-erityisesti-suurissa-kaupungeissa/>

Tilastokeskuksen arvioima kotitalouksien yhtiölainakanta oli vuoden 2017 lopussa 13,4 % edellisvuotista suurempi (Kuvio 10).

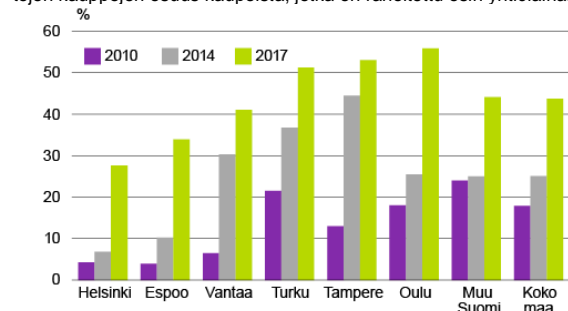
Kuvio 10. Yhtiölainojen ja kulutusluottojen kasvu suhteellisesti nopeampaa kuin asuntolainojen

Kiinteistönvälitysalan Keskusliiton aineiston mukaan suuret yhtiölainaosuudet ovat merkittävästi yleistyneet uusissa asunnoissa 2010-luvulla.⁵ Yhtiölainaosuudeltaan suurten (vähintään 70 %) asuntojen osuus kaikista osin yhtiölainalla rahoitetuista uudisasuntokaupoista oli vuonna 2017 runsaat 40 %, kun se vuonna 2010 oli alle 20 % (Kuvio 11).

Kuvio 11. Suuret yhtiölainaosuudet yleistyneet

Yhtiölainaosuudeltaan vähintään 70 prosentin suuruisten uusien asuntojen kauppojen osuus kaupoista, jotka on rahoitettu osin yhtiölainalla

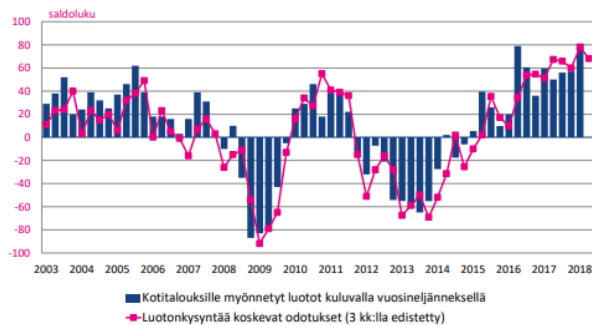

Lähde: <http://tietotrenditblogi.stat.fi/velkaosuudet-ovat-kasvaneet-erityisesti-suurissa-kaupungeissa/>.

Asuntorahoituksen rakenne on muuttunut taloyhtiölainojen käytön yleistymisen myötä. Euromääräisesti tarkastellen asuntolainakanta kasvoi vuonna 2017 noin 2,1 mrd. euroa, kun taas arvioitu yhtiölainakanta kasvoi 2,2 mrd. euroa. Asuntolainakannan kasvua on viime vuosina osaltaan hidastanut myös se, että korkotason lasku on kasvattanut kiintein tasaerin maksettavien asuntolainojen lyhennyksiä. Luottolaitosten kulutusluottokanta kasvoi vuonna 2017 n. 0,7 mrd. euroa ja muu lainakanta niin ikään n. 0,7 mrd. euroa.

Pankkibarometrin (I/2018)⁶ mukaan toimiala odotti kotitalouksien luotonkysynnän jatkuvan vuoden 2018 toisella neljänneksellä aiempaa viikkoaampana (Kuvio 12). Lainan eri käyttötarkoituksista oman asunnon hankintaa ja remontointia sekä sijoitustoimintaa (ml. sijoitusasunnot) varten otettujen lainojen kysynnän odotettiin kasvavan eniten.

Kuvio 12. Pankit odottavat kotitalouksien luotonkysynnän viikastuvan

Lähde: Finanssiala.

Kuluttajabarometrin mukaan kuluttajien luottamus talouteen on vahvistunut vuoden 2015 jälkeen ja kuluttajat pitävät ajankohtaa otollisena lainanoton kannalta (Kuvio 13). Asunnonostoaiheet ovat hieman lisääntyneet viimeisen vuoden aikana.

⁶ <http://www.finanssiala.fi/materiaalit/FA-Pankkibarometri-I-2018.pdf>

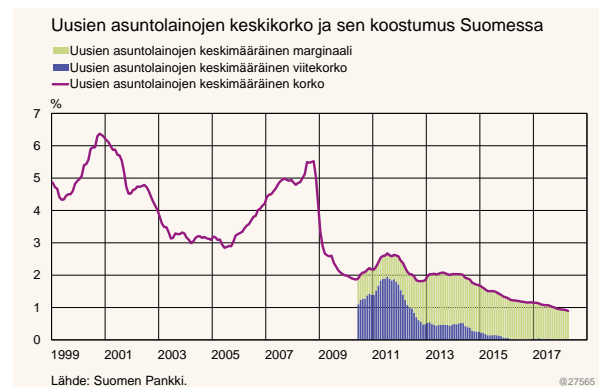
Kuvio 13. Kuluttajat pitävät ajankohtaa otollisena lainanoton kannalta

Uusien asuntolainojen ehdot yhä keventyneet

Uusien nostettujen asuntolainojen keskiporkko on jatkanut laskuaan. Keskiporkko oli huhtikuussa 2018 ennätysellisen matala, alle 0,90 %, ja laskennallinen keskimarginaali⁷ 0,86 prosenttiyksikköä. Keskimarginaali on edelleen suurempi kuin alimmillaan vuonna 2011 (noin 0,7 prosenttiyksikköä) mutta huomattavasti kapeampi kuin leveimmillään 2010-luvulla (1,6 prosenttiyksikköä vuonna 2013) (Kuvio 14 ja Kuvio 15).

Kuvio 14. Uusien asuntolainojen keskiporkko edelleen alentunut

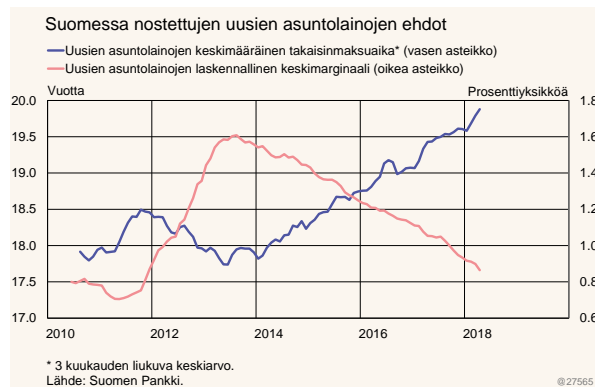

Valtaosa uusista asuntolainoista (noin kaksi kolmasosaa euromäärästä) on noin 20–25 vuoden

⁷ Eri viitekorkoihin sidottujen ja kiinteäkorkoisten uusien asuntolainojen marginaalien painotettu keskiarvo.

pituisia. Noin 25 vuoden pituiset uudet asuntolainat ovat viime vuosina yleistyneet noin 20 vuoden pituisiin lainoihin verrattuna, mikä on pidentänyt keskimääräistä alkuperäistä takaisinmaksuaikaa (Kuvio 15). Alun perin yli 26-vuotiseksi sovitut asuntolainat ovat viime kuukausina hieman yleistyneet, mutta niiden osuus uusien asuntolainojen euromäärästä on yhä pieni (huhtikuussa 2018 noin 3 %).

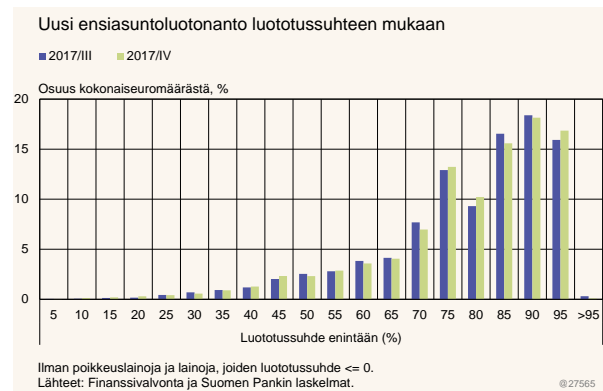
Kuvio 15. Uusien asuntolainojen keskimääräinen marginaali yhä kaventunut ja takaisinmaksuaika pidentynyt

Finanssivalvonnan johtokunta teki maaliskuussa 2018 päätöksen, jonka mukaan muita uusia asuntolainoja kuin ensiasuntolainoja koskeva enimmäisluototussuhde alenee heinäkuun 2018 alusta 90 prosentista 85 prosenttiin. Uusia ensiasunnon hankintaa varten otettuja lainoja koskeva lainakatto pysyy ennallaan 95 prosentissa.

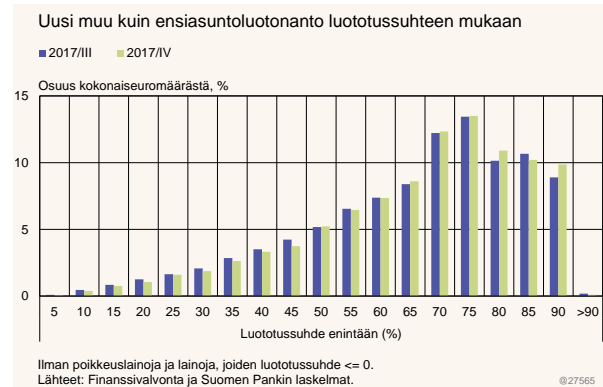
Uusien ensiasuntolainojen mediaaniluototussuhde oli vuoden 2017 kolmannella ja neljännellä neljänneksellä noin 81 %, kun taas muissa asuntolainoissa se kasvoi 60 prosentista 62 prosenttiin. Luototussuhteeltaan suuria (yli 90 %) ensiasuntolainoja otettiin vuoden 2017 viimeisellä neljänneksellä suhteellisesti hieman enemmän kuin edellisellä neljänneksellä (Kuvio 16).

Kuvio 16. Uudet ensiasuntolainat luototussuhteen mukaan

Myös muiden uusien asuntolainojen kuin ensiasuntolainojen tapauksessa luototussuhteeltaan suurten lainojen osuus kasvoi vuoden 2017 viimeisellä neljänneksellä. Luototussuhteeltaan yli 85 prosentin suuristen uusien lainojen osuus oli noin 10 % (Kuvio 17).

Kuvio 17. Muut uudet asuntolainat kuin ensiasuntolainat luototussuhteen mukaan

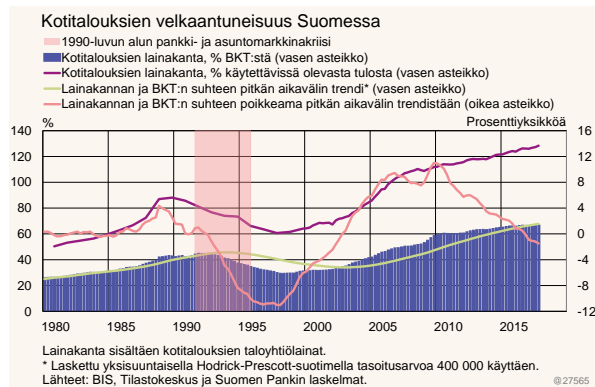

Velkaantuminen ja kulutus suurta suhteessa tuloihin

Kotitalouksien velkaantuminen suhteessa tuloihin jatkoi kasvuaan vuoden 2017 viimeisellä neljänneksellä. Kotitalouksien lainakanta (ml. arvioidut yhtiölainat) suhteessa käytettävissä olevaan vuosituloon oli vuoden 2017 lopussa ennätysellisen suuri 128,3 %, kun se neljännesvuotta aiemmin

oli (tarkentuneiden tietojen mukaan) 127,3 % (Kuvio 18). Suhteessa BKT:hen kotitalouksien lainakanta kasvoi niin ikään historiallisen suureksi 66,2 prosenttiin. Lainakanta-BKT-suhteen trendipikkeama jatkoi kuitenkin supistumistaan ja oli -1,5 prosenttiyksikköä.

Kuvio 18. Kotitalouksien velkaantuneisuus jatkanut kasvuaan

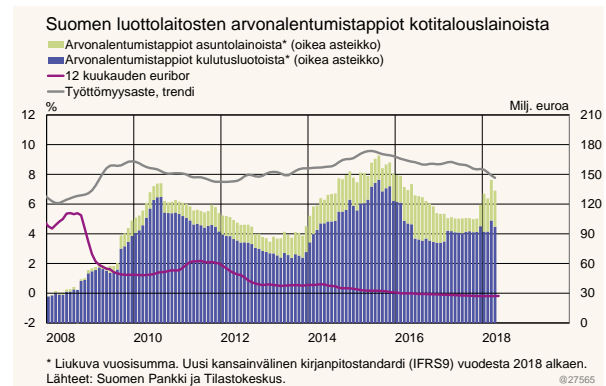
Suomen talouden noususuhdanne vahvistui vuonna 2017 ja talouskasvun odotetaan jatkuvan. Kuluttajien vahva luottamus talouteen, poikkeuksellisen matala korkotaso, odotukset korkojen pysymisestä alhaisina sekä parempi työllisyystilanne lisäävät kotitalouksien kulutusta, mutta myös velkaantumista. Kotitalouksien kulutusmenojen on ennustettu pysyvän lähivuosina käytettävissä olevia tuloja suurempina ja siten pitävän kotitaloussektorin säästämisasteen negatiivisena.

Kotitalouksien velanhoidokyyvyn odotetaan pysyvän lähivuosina hyvänä

Rahapoliittiset korot ovat poikkeuksellisen matalat, ja niiden odotetaan säilyvän alhaisella tasolla pidemmän aikaa. Kotitalouksien tulisi kuitenkin jo lainanottohetkellä varautua velanhoidomenojensa kasvuun mahdollisten lyhennysvapaiden päätymisen sekä korkotason nousun myötä.

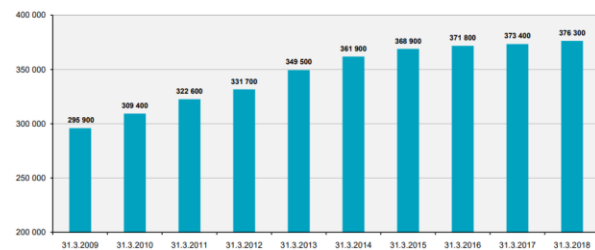
Kevyet rahoitusolot ovat osaltaan tukeneet Suomen talouden elpymistä ja kotitalouksien luotonkysyntää. Lainakorkojen pysyminen matalina ja työllisyyden ennakoitu paraneminen lähivuosina osaltaan ylläpitävät kotitalouksien velanhoidokyykyä. Luottolaitosten arvonalentumistappiot kotitalouksille myönnettyistä lainoista ovat pysyneet pieninä (Kuvio 19).

Kuvio 19. Arvonalentumistappiot kotitalouksille myönnettyistä lainoista pysyneet pieninä

Maksuhäiriöisten henkilöiden lukumäärä kasvoi vuoden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä yli 376 000 henkilöön (+0,8 % vuotta aiemmasta) (Kuvio 20). Uusia maksuhäiriöitä kirjattiin 7 % enemmän kuin vuotta aiemmin, ja ne kasautuivat osin samoille henkilöille.

Kuvio 20. Maksuhäiriöisiä henkilöitä ennätysmäärä

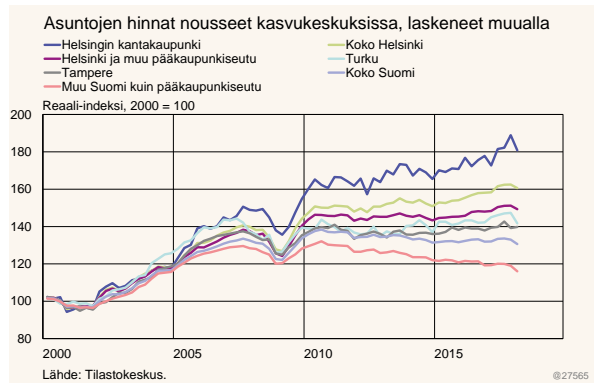

Lähde: Asiakastieto

Asuntojen hintakehitys pääosin maltillista

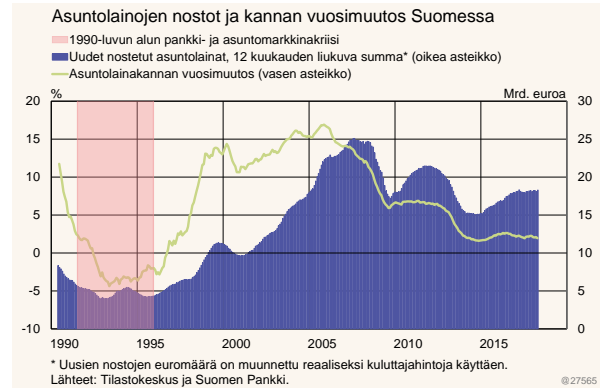
Vanhoiden asuntojen hintoja kuvaavissa indekseissä ei ole nähtävissä merkkejä hintojen nousun vauhdittumisesta (Kuvio 21). Kehitys on ollut kuitenkin jo pitkään eriytynyttä paitsi alueittain myös asunnon tyyppin ja koon mukaan. Nopeimmin ovat nousseet pääkaupunkiseudun pienten kerrostaloasuntojen hinnat. Kaupungistuminen ja sijoittajakysynnän kasvu ovat osaltaan myötävaikuttaneet tähän. Kerrostaloasuntojen rakentaminen on tällä hetkellä hyvin runsasta, mikä saattaa osaltaan hillitä hintojen nousua. Asuntoluotonannon ja -markkinoiden vilkastumista ja ylikuumentumisen uhkaa tulee kuitenkin edelleen seurata tarkasti.

Kuvio 21. Asuntojen hintaerot pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä kasvaneet

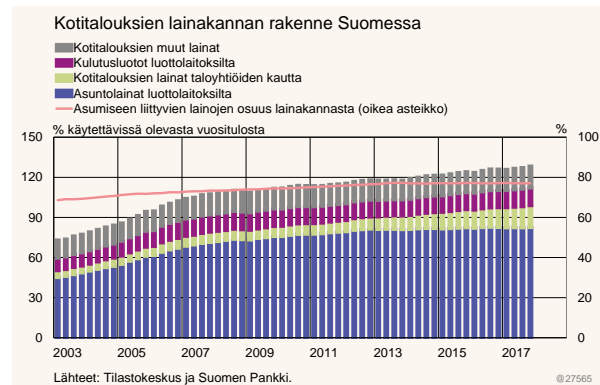

Kuvioliite

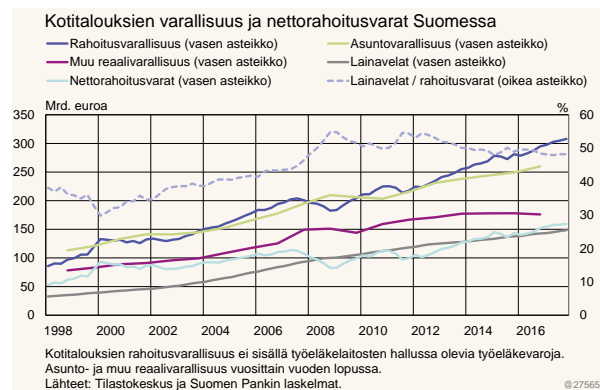
Kuvio 22. Uusia asuntolainoja nostettu hieman enemmän kuin vuotta aiemmin

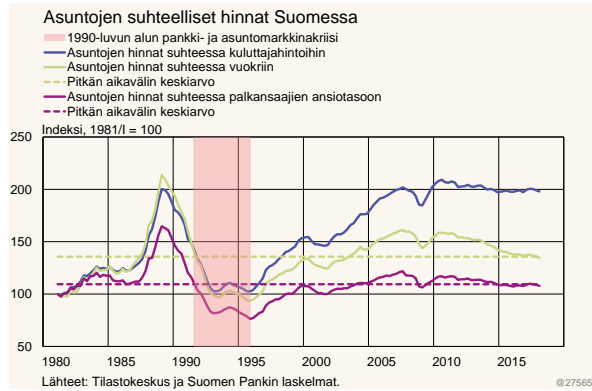
Kuvio 23. Arvioitun yhtiölainakannan osuus kotitalouksien velasta kasvanut

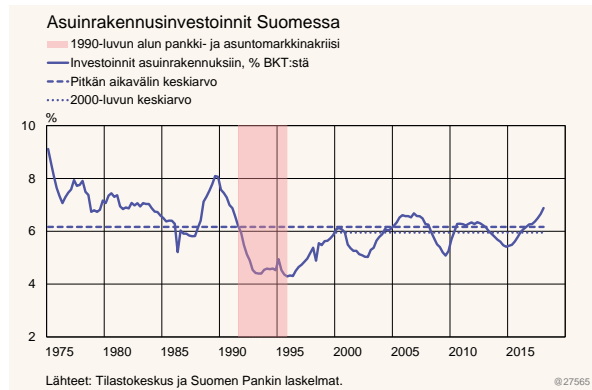
Kuvio 24. Lainakanta ja rahoitusvarallisuus kasvaneet samaa tahtia

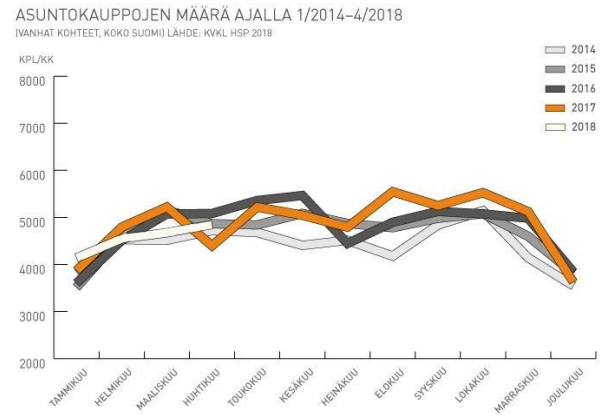
Kuvio 25. Koko maan tasolla ei merkkejä asuntojen ylihinnoittelusta

Kuvio 26. Asuinrakennusinvestointien osuus BKT:stä suurempi kuin pitkällä aikavälillä ja 2000-luvulla keskimäärin

Kuvio 27. Vanhojen asuntojen kauppa tammi-huhtikuussa 2018 lähes vuoden takaisella tasolla

Kuvio 28. Asuntokaupan vilkkauudessa huomattavia alueellisia eroja

ASUNTOKAUPPOJEN MÄÄRÄ EDELLISEN VUODEN VASTAAVAAN AJANKOHTAAN VERRATTUNA, VANHAT ASUNNOT

[LÄHDE: KVVL, HSP]

HUHTIKUU 2018		TAMMI-HUHTIKUU 2018	
KOKO SUOMI	5 %	KOKO SUOMI	-2 %
HELSINKI	1 %	HELSINKI	-3 %
ESPOO	12 %	ESPOO	0 %
VANTAA	15 %	VANTAA	1 %
TAMPERE	8 %	TAMPERE	2 %
TURKU	2 %	TURKU	-5 %
KUOPIO	-5 %	KUOPIO	-4 %
JOENSUU	-2 %	JOENSUU	4 %
VAAASA	-21 %	VAAASA	-11 %
LAPPEENRANTA	60 %	LAPPEENRANTA	19 %
PORI	24 %	PORI	-8 %
LAHTI	15 %	LAHTI	-1 %
KOUVOLA	12 %	KOUVOLA	2 %

Lähte: Huoneistokeskus/Kiinteistönvälittäjien Keskusliitto.

4 Suomen pankkisektorin vakavaraisuus

Kotimaisen pankkisektorin ydinvakavaraisuus heikkeni tammi-maaliskuussa 2018 noin 0,5 prosenttiyksiköllä, mutta oli edelleen vahva. Ydinvakavaraisuussuhde oli 20,5 % (2017: 21,0 %). Kokonaisvakavaraisuussuhde heikkeni vastaavasti 23,0 prosenttiin (2017: 23,4 %). Vakavaraisuussuhteen lasku tammi-maaliskuussa johtui pääosin vuoden alusta asuntolainojen keskimääräiselle riskipainolle asetusta alarajasta.

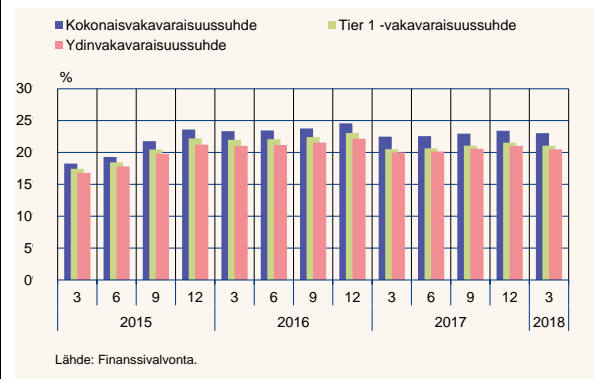
Suomen pankkisektorin vakavaraisuus vahva

Kotimaisen pankkisektorin vakavaraisuus oli edelleen vahva, ja vakavaraisuussuhteiden laskua vuoden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä selitti ensisijaisesti luottoriskin kehittyneitä menetelmiä käyttävien pankkien asuntoluottojen riskipainoille asetettu 15 prosentin alaraja. Myös luottokannan kasvu sekä operatiivisen riskin ja markkinariskin pääomavaateen kasvu vaikuttivat vakavaraisuussuhdelukuja heikentävästi.

Pankkisektorin omat varat pienenevät Danske Bankin sivukonttoristumisen seurauksena alkuvuoden 2018 aikana noin 2,2 mrd. eurolla 18,0 mrd. euroon. Sivukonttoristumisen vaikutus kotimaisen pankkisektorin vakavaraisuussuhdelukuihin jäi vähäiseksi riskipainotettujen erien pienentyttyä vastaavasti.

Vakavaraisuussuhdelukujen laskua loivensi vertailukelpoisten (pl. Danske Bank) omien varojen kasvu, joka johtui pääosin karttuneista voittovaroista sekä tuotto-osuuksista.

Kuvio 29. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet

Omien varojen laatu säilyi edelleen hyvänä ja ne muodostuivat lähes kokonaan ydinpääomasta (89 %). Toissijaisen pääoman osuus oli 9 prosenttia omien varojen kokonaismäärästä

Suomen pankkisektorin kokonaisvakavaraisuussuhde ylittää selvästi vakavaraisuusvaatimukset. Kotimaisen pankkisektorin konsolidoitu riskipainotettujen erien määrään suhteutettu omien varojen vaatimus (ns. pilari 1-vaade) oli maaliskuun 2018 lopussa 11,8 %. Pankkisektorin yhteenlaskettu pääomavaatimus koostuu 8 prosentin vähimmäisvakavaraisuusvaateesta, 2,5 prosentin kiinteästä lisäpääomavaateesta, systemaattisesti merkittäville laitoksille asetetuista lisäpääomavaateista (ns. O-SII-puskuri) sekä vastui-

den maantieteellisen jakauman ja vastuiden sijaintimaissa asetettujen muuttuvien lisäpääoma-vaatimusten perusteella määräytyvästä muuttuvasta lisäpääomavaateesta. Pankeista laadittavien kokonaisvaltaisten arvioiden yhteydessä pankeille on lisäksi asetettu pankkikohtaisia harjunnanvaraisia lisäpääomavaatimuksia (ns. Pilari 2 -vaade).

Suomen pankkisektorin vakavaraisuus selvästi eurooppalaista keskitasoa vahvempi

Suomen pankkisektorin vakavaraisuus on selvästi EU-alueen keskitasoa vahvempi. EU-alueen luottolaitosten keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde oli syyskuun 2017 lopussa 15,0 %, mikä on noin 5,5 prosenttiyksikköä heikompi kuin Suomen pankkisektorin suhdeluku maaliskuun lopussa 2018. Suomen pankkisektorin keskimääräistä vahvemman ydinvakavaraisuussuhteen taustalla ovat keskimääräistä korkeampi omien varojen laatu ja määrä suhteessa toiminnan volyyymiin sekä keskimääräistä alhaisemmat riskipainot. Suomessa erityisesti luottoriskin sisäisten mallien käyttö on eurooppalaista keskitasoa laajempaa, mikä osaltaan selittää Suomen pankkisektorin keskimääräistä alhaisempia riskipainoja.

Suomen ja koko EU-alueen pankkisektorien vakavaraisuussuhteiden kehitys on ollut viime vuosina samansuuntaista. EU-alueen keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde on kasvanut suhteellisen tasaisesti vuosittain, mikä selittyy ensisijaisesti riskipainotettujen erien laskulla. EU-alueen riskipainotettujen erien laskun taustalla on ennen kaikkea liiketoimintamallien rationalisointi ja luottokannan laadun parantuminen. Suomen pankkisektorin vakavaraisuus on kuitenkin vahvistunut nopeammin kuin EU-alueella keskimää-

rin. Kehitys selittyy erityisesti suomalaisten luottolaitosten ydinpääomien keskimääräistä voimakkaammalla kasvulla, mikä johtuu ennen kaikkea suomalaisten luottolaitosten keskimääräistä paremmasta kannattavuudesta.

Suomen pankkisektorin omavaraisuusaste on myös selvästi eurooppalaista keskitasoa vahvempi

Suomen pankkisektorin omavaraisuusaste säilyi ennallaan 6,8 prosentissa tammi-maaliskuussa 2018. Pankkisektorin ensisijaiset omat varat ovat näin ollen yli kaksinkertaiset Baselin pankkivalvontakomitean ehdottamaan kolmen prosentin vähimmäisvaateeseen nähden. Suomen pankkisektorin omavaraisuusaste on selvästi eurooppalaista keskitasoa vahvempi, sillä EU-alueen merkittävimpien pankkien keskimääräinen omavaraisuusaste oli 5,4 % syyskuun 2017 lopussa.

Suomen pankkisektorin vakavaraisuus pysyy vahvana Nordean muuton jälkeenkin

Nordean kotipaikan siirto Suomeen kasvattaa Suomen pankkisektorin kokoa ja keskittyneisyyttä merkittävästi. Suomen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteen arvioidaan laskevan maaliskuun 2018 lopun tietojen valossa noin 0,5 prosenttiyksiköllä ja omavaraisuusasteen vähän yli yhdellä prosenttiyksiköllä Nordean muuton myötä. Myös pankkisektorin saamisten keskimääräisen riskipainon arvioidaan alenevan noin 7 prosenttiyksiköllä vakavaraisuuslaskennan sisäisten mallien laajemman käytön vuoksi, mikä puolestaan jarruttaa ydinvakavaraisuussuhteen laskua ja selittää ei-riskiperusteisen omavaraisuusasteen suhteellisesti suurempaa muutosta. Suomen pankkisektorin vakavaraisuus pysyy kuitenkin

Nordean muuton jälkeenkin eurooppalaista keskitasoa vahvempana.

Arvonalentumiset edelleen vähäisiä ja järjestämättömien saamisten osuus alhainen

Vertailukelpoisen pankkisektorin nettomääräiset arvonalentumistappiot (74 milj. euroa) olivat vuonna 2017 noin 32 % alhaisemmat kuin vuonna 2016. Suomen pankkisektorin ja Suomessa toimivien sivuliikkeiden yhteenlasketut arvonalentumiset (136 milj. euroa) pysyivät myös

alhaisina. Suomen pankkisektorin nettomääräisten arvonalentumisten määrä suhteessa luottokantaan pysyi alle 0,1 prosentissa vuonna 2017.

Suomen pankkisektorin järjestämättömien saamisten osuus (1,4 %) oli EU-alueen alhaisimpia vuonna 2017 kuten aiemminkin (1,4 %). EU-alueen merkittävimpien pankkien järjestämättömien saamisten osuus oli keskimäärin 4 prosenttia vuonna 2017. Suomen kotitaloussektorin järjestämättömien saamisten osuuden nousutrendi tasaantui vuonna 2017, kun taas yrityssektorilla järjestämättömien saamisten osuuden lasku jatkui.

Liiteartikkeli 1. Maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta (G-SII/B) ja muut rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävät luottolaitokset (O-SII) ja näiden lisäpääomavaatimukset vuonna 2018

Finanssivalvonnan johtokunta päätti 29.6.2018 nimetä Nordean maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittäväksi luottolaitokseksi ja asettaa sille tämän aseman perusteella 1 prosentin suuruisen lisäpääomavaatimuksen suhteessa laitoksen kokonaisriskin määrään. Samassa yhteydessä johtokunta asetti Nordealle ja OP Ryhmälle 2 prosentin sekä Kuntarahoitus Oyj:lle 0,5 prosentin suuruiset lisäpääomavaatimukset niiden kansallisen systeemisen merkittävyyden perusteella. Päätösten voimaantulon edellytyksenä on, että Ruotsin toimivaltainen viranomainen ei vastusta Nordea Bank AB:n sulautumista Nordea Holding Oyj:iin.

⁸ Standardit perustuvat maailmanlaajuisen järjestelmän kannalta merkittäviä rahoituslaitoksia koskevaan kehukseen, joka pohjautuu Kansainvälisen järjestelypankin (BIS) yhteydessä toimivan vakausneuvoston (Financial Stability Board) raporttiin

Vakavaraisuusdirektiivillä (2013/36/EU) valtuutetaan EU:n jäsenvaltioiden viranomaiset asettamaan maailmanlaajuisille järjestelmän kannalta merkittäviksi tunnistettaville rahoituslaitoksille (G-SII/B:t) muiden luottolaitosten vaatimuksia suuremmat omien varojen vaatimukset näiden laitosten rahoitusjärjestelmälle aiheuttaman riskin ja niiden maksukyvyttömyydestä veronmaksajille mahdollisesti aiheutuvien vaikutusten kompensoimiseksi. Direktiivin mukaisesti G-SII/B:den tunnistamisessa ja lisäpääomavaatimusten asettamisessa on otettava huomioon Baselin pankkivalvontakomitean (BCBS) kehittämät standardit.⁸ Direktiivi on implementoitu Suomen luottolaitoslaitoksiin.

Direktiivissä esitetään menetelmä, jolla tunnistetaan G-SII/B:t ja jaetaan ne luokkiin sen mu-

"Reducing the moral hazard posed by systemically important financial institutions – FSB Recommendations and Time Lines".

kaan, mikä on niiden arvioitu merkitys finanssijärjestelmän kannalta. Tämän menetelmän mukaisesti G-SII/B:ille asetetaan ydinpääomaa (CET1) koskeva 1–3,5 prosentin suuruinen lisävaatimus, eli nk. G-SII/B-puskuri niiden arvioidun systeemisen merkittävyyden perusteella.

G-SII/B-määrittely sekä pääomavaatimuksen asettaminen Nordealle

Luottolaitoksen merkitystä finanssijärjestelmän kannalta arvioidaan direktiivin mukaisesti luottolaitoksen i) koon, ii) kytkeytyneisyyden, iii) korvattavuuden, iv) monimutkaisuuden sekä v) rajat ylittävän toiminnan laajuuden perusteella.

EU-komission asetuksen nro 1222/2014 mukaan näitä tekijöitä mittaavat indikaattorit on valittava siten, että ne heijastavat luottolaitoksen maksukyvyttömyyden mahdollisten kielteisten ulkoisten vaikutusten suuruutta ja laitoksen kriittisyyttä maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän vakauden kannalta.

Kunkin luottolaitoksen merkitystä järjestelmän kannalta mitataan Baselin pankkivalvontakomitean ohjeiden mukaisesti siten, että luottolaitosta verrataan muihin otoksen luottolaitoksiin. Laskettaessa pankin kokonaispisteytystä yksittäisten indikaattorikategorioiden pisteytysten keskiarvosta kullekin viidestä indikaattorikategoriasta annetaan 20 prosentin paino. Korvattavuuden painoarvo on rajattavissa.

Vakauserneuvoston 21.11.2017 tekemän päätöksen mukaisesti Nordealle sen maailmanlaajuisen systeemisen merkittävyyden perusteella asetettava lisäpääomavaatimus säilyy 1,0 prosentissa.⁹ Vakauserneuvoston päätöksen yhteydessä Baselin pankkivalvontakomitea julkaisi laskelmat

ja mittariarvot, joihin systemaattisesti merkittävien laitosten tunnistaminen ja niille suositellut lisäpääomavaatimukset perustuivat.

Vakauserneuvoston suositusten mukaisesti GSII/B-luottolaitoksilta myös edellytetään, että ne ovat rahoittaneet toimintaansa riittävällä määrällä sellaisia velkainstrumentteja, jotka pankin kriisitilanteessa muuntuvat tai voidaan muuntaa pankin omiksi varoiksi (Total Loss-Absorbing Capacity, TLAC). Vaatimukseen kuuluu myös ryhmätason kriisintarkkailusuunnittelu sekä arviot kriisintarkkailun onnistumisen edellytyksistä (Resolvability Assessment Process, RAP). Viimeisenä lisävaatimusten osa-alueena on muita pankkeja kattavampi sisäinen ja muu valvonta koskien riskienhallintaa, sisäisiä kontrollijärjestelmiä sekä raportointia.

Nordean muutos seurauksena Finanssivalvonnan on päätettävä Nordeaan sovellettavista merkittävän luottolaitoksen (G-SII/B) pääoma- ja muista vaatimuksista vakauserneuvoston ja Baselin pankkivalvontakomitean (BCBS) suuntaviivojen mukaisesti. EU-komission asetuksen mukaan G-SII/B määrittely ja siihen liittyvä pääomavaatimus tulisivat voimaan 1.1.2020.

O-SII-tunnistamisperusteet

Muun rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävällä luottolaitoksella (O-SII) tarkoitetaan luottolaitostoinnista annetun lain mukaan luottolaitosta,

1. jonka taseen loppusumma on vähintään miljardi euroa ja
2. jonka maksukyvyttömyys vaarantaisi Suomen tai Euroopan unionin muun jäsenvaltion rahoitusmarkkinoiden vakauden.

⁹ <http://www.fsb.org/2017/11/fsb-publishes-2017-g-sib-list/>

Finanssivalvonnan on luottolaitoslain mukaan vuosittain nimettävä O-SII-luottolaitokset. Luottolaitoslain mukaisesti Finanssivalvonnan tulee luokitella luottolaitokset niiden arvioidun systeemisen merkittävyyden perusteella viiteen eri luokkaan, joista alimpaan luokkaan kuuluvien lisäpääomavaatimus on lähtökohtaisesti 0 %. Muihin luokkiin kuuluvien lisäpääomavaatimukset kasvavat 0,5 prosenttiyksikön välein siten, että ylimpään (viidenteen) luokkaan kuuluvien luottolaitosten lähtökohtainen lisäpääomavaatimus on 2 %.

Euroopan pankkiviranomaisen (EBA) ohjeet systeemisesti merkittävien luottolaitosten tunnistamisperusteista ja systeemisen merkittävyyden mittaamisesta tulivat voimaan 1.1.2015. Pakollisia tunnuslukuja on yhteensä kymmenen (Taulukko 1).

Taulukko 1. Tunnistamisperusteet ja tunnusluvut

Perusteet	Tunnusluvut
Koko	Osuus kokonaisvastuista
Merkittävyys / korvattavuus	Osuus luotonannosta Osuus yleisön talletuksista Osuus kotimaisista maksuista
Kytkeytyneisyys	Osuus veloista rahoitussektorille Osuus saamisista rahoitussektorilta Osuus liikkeessä olevista velkاپapereista
Monimutkaisuus / rajat ylittävä toiminta	Osuus OTC-johdannaisista Osuus ulkomaisista veloista Osuus ulkomaisista saamisista

Systeemisesti merkittävien luottolaitosten tunnistaminen tehdään Suomessa kahdessa vaiheessa.

- (i) Luottolaitoksille lasketaan ns. O-SII-pisteet EBA:n suosituksen mukaisten pakollisten tunnuslukujen avulla. EBA:n määrittelemän kynnyspistearvon ylittävät luottolaitokset nimetään automaattisesti O-SII-luottolaitoksiksi. EBA:n ohjeistuksen mukainen systeemisen merkittävyyden raja-arvo on oletusarvoisesti 3,5 prosenttia, mutta kansallinen makrovakauseräomainen voi muuttaa kynnysarvoa ottaakseen huomioon kansallisen luottolaitossektorin erityispiirteet ja pisteiden tilastollisen jakauman. Muutoksella voidaan varmistaa, että O-SII-laitosten ryhmä on homogeeninen laitosten systeemisen merkittävyyden suhteen. Harkintavalta on 0,75 prosenttiyksikköä molempiin suuntiin. Harkintavaiheessa tehty muutos on perusteltava.
- (ii) Arvioidaan, tulisiko muita kuin ensimmäisessä vaiheessa tunnistettuja luottolaitoksia määritellä O-SII-luottolaitoksiksi. Arvioinnissa tulee käyttää EBA:n pakollisia tai vaihtoehtoisia tunnuslukuja ja harkintaa.

O-SII-luottolaitosten tunnistamisen lisäksi EBA:n ohjeistuksen mukaisia O-SII-pisteitä sovelletaan O-SII-luottolaitosten luokittelussa ja lisäpääomavaatimusten kalibroinnissa.

Arviointikehikkoa ja lisäpääomavaateiden kalibrointia koskevat muutokset

Finanssivalvonta arvioi vuosittain, onko O-SII-luottolaitosten tunnistamisessa ja lisäpääomavaatimusten kalibroinnissa sovellettua metodologiaa tarvetta tarkistaa esimerkiksi rahoitussektorin rakennemuutosten takia. Koska kehikko O-SII-

luottolaitosten tunnistamiseksi ja lisäpääomavaatimusten asettamiseksi perustuu lähtökohtaisesti laitosten suhteelliseen merkittävyyteen, luottolaitossektorin merkittävät rakennemuutokset voivat johtaa huomattaviin muutoksiin O-SII-luokittelussa ja lisäpääomavaatimuksissa, vaikka luottolaitosten absoluuttinen merkittävyys ei muuttuisi.

Nordean pääkonttorin siirto Suomeen muuttaisi Suomen luottolaitossektorin rakennetta ja luottolaitosten arvioitua systeemistä merkittävyyttä mittaavia O-SII-pisteitä merkittävästi. Muutos vähentäisi huomattavasti muiden luottolaitosten laskennallista suhteellista merkittävyyttä, vaikka näiden luottolaitosten riskiasema, toiminnan laajuus ja luonne sekä absoluuttinen merkittävyys pysyisivät ennallaan.

Jotta voidaan asianmukaisesti huomioida kansallisen luottolaitossektorin erityispiirteet ja O-SII-pisteiden tilastollinen jakauma sekä varmistaa, että lisäpääomavaatimusten asettaminen pysyy johdonmukaisena, Finanssivalvonnan johtokunta päätti muuttaa tähän asti käytössä ollutta metodologiaa EBAn ohjeiden sallimalla tavalla.

Nordean kotipaikkamuutoksen toteutuessa O-SII-luottolaitosten tunnistamisperiaatteita muutetaan niin, että systeemisen merkittävyyden raja-arvoa alennetaan 0,75 prosenttiyksiköllä 2,75 prosenttiin. Näin ollen luottolaitokset, joiden taseen loppusumma ylittää luottolaitoslain 10 luvun 8 pykälässä säädetyn 1 miljardin euron rajan ja joiden EBAn ohjeen mukaiset O-SII-pisteet ovat vähintään 2,75 %, määritellään automaattisesti O-SII-luottolaitoksiksi. O-SII-luottolaitosten lisä-

pääomavaateiden kalibroinnissa sovelletun viisiportaisen luokitteluasteikon luokkavälejä kavennetaan vastaavasti 0,75 prosenttiyksiköllä 2,75 prosenttiin. Systeemistä raja-arvoa ja luokittelusteikkoa koskevilla muutoksilla pyritään varmistamaan, että O-SII-luottolaitosten ryhmä on homogeeninen laitosten systeemisen merkittävyyden suhteen ja että kukin O-SII-luokka koostuu luottolaitoksista, joiden tosiasiallinen systeeminen merkittävyys on samassa suuruusluokassa.

O-SII-luottolaitosten lisäpääomavaateiden kalibrointimetodologiaa muutetaan myös niin, että lisäpääomavaatimuksia asetettaessa sovelletaan EBAn ohjeiden mukaan laskettujen O-SII-pisteiden lisäksi tase/BKT-suhteeseen perustuvaa lisäindikaattoria, joka sisältyi alun perin myös Euroopan keskuspankin (EKP) ehdottamaan, O-SII-puskurien alarajojen määrittämisessä sovellettavaan metodologiaan¹⁰. Tase/BKT-suhde on myös yksi EBAn ohjeissa mainituista vaihtoehtoisista indikaattoreista. Tase/BKT-suhde kuvaa laitoksen maksukyvyttömyydestä mahdollisesti aiheutuvia negatiivisia ulkoisvaikutuksia reaalityöelölle. Koska nykyinen O-SII-kehikko ei sisällä indikaattoria, joka kuvaisi rahoitusjärjestelmän ja reaalityöelöuden välistä yhteyttä ja koska Suomen pankkisektorin koko suhteessa reaalityöelöteen tulee Nordean muuton myötä kasvamaan huomattavan suureksi, tase/BKT-suhteen lisääminen O-SII-puskurien kalibroinnissa käytettäviin indikaattoreihin on perusteltua.

Lisäindikaattorin arvo kullekin luottolaitokselle lasketaan luottolaitoksen tase/BKT-suhteen ja koko pankkiunionin alueen suurimman tase/BKT-suhteen saavuttaneen luottolaitoksen tase/BKT-

¹⁰ European Central Bank (2017) Macroprudential Bulletin, Issue 3. June 2017.

suhteen osamääränä. Indikaattorin myötäsykli-syyden vähentämiseksi laskennassa suhdeluvun nimittäjänä käytetään viiden edeltävän vuoden keskimääräistä BKT:tä.

Uudistetussa kehikossa kullekin O-SII-luottolaitokselle lasketaan uudet, mukautetut kokonaispisteet siten, että EBAn ohjeiden mukaisen O-SII-pisteiden painona on 80 % ja tase/BKT-suhteeseen perustuvan lisäindikaattorin painona 20 %. O-SII-pisteiden ja lisäindikaattorin painot perustuvat EKP:n alkuperäiseen O-SII-metodologiaan. O-SII-luottolaitosten lisäpääomavaateet määritetään mukautettujen kokonaispisteiden ja uudistetun luokitteluasteikon (Taulukko 2) perusteella.

Taulukko 2. Pisterajat ja niitä vastaavat lisäpääomavaatimukset

Kokonaispisteet	Luokka	Lisäpääomavaatimus
alle 2,75 %	1	0,0 %
2,75 % – 5,50 %	2	0,5 %
5,50 % – 8,25 %	3	1,0 %
8,25 % – 11,00 %	4	1,5 %
yli 11,00 %	5	2,0 %

Suomalaisten luottolaitosten O-SII-pisteet ja lisäpääomavaatimukset

Finanssivalvonnan on vuosittain nimettävä Suomen O-SII-luottolaitokset sekä tarkistettava O-SII-luottolaitosten lisäpääomavaatimukset. Jos tarkis-

tuksen yhteydessä lisäpääomavaatimukset muuttuvat, Finanssivalvonnan on tehtävä asiasta päätös.

Suomalaisten O-SII-luottolaitosten tunnistamiseksi Finanssivalvonta on laskenut O-SII-pisteet luottolaitosten konsolidointiryhmille ja yksittäisille luottolaitoksille, jotka eivät kuulu konsolidointiryhmiin. Nordea-konsernin tiedot huomioitiin ennakoivasti arviointiprosessissa. O-SII-pisteiden laskennan pakolliset indikaattorit perustuvat ajankohdan 31.12.2017 FINREP-raportoinnin tietoihin lukuun ottamatta kotimaista maksuliikennettä koskevia tietoja, jotka on poimittu Target 2 -järjestelmästä. Nordea-konsernin osalta maksuliikedata perustuu ajankohdalta 31.12.2016 julkaistuihin G-SII-indikaattoreihin.

Laskennan perusteella O-SII-luottolaitoksiksi luokitellaan Nordea-konserni, OP Yhteenliittymä ja Kuntarahoitus Oyj, sillä niiden EBAn ohjeiden mukaiset O-SII-pisteet ylittävät systeemisen merkittävyyden raja-arvon (2,75 %). Kunkin luottolaitoksen EBAn ohjeiden mukaiset O-SII-pisteet sekä eri kriteerien pisteet on esitetty (Taulukko 3 ja Taulukko 4).

Taulukko 3. EBAn ohjeiden mukaiset O-SII-pisteet ajankohdalta 31.12.2017

Luottolaitos (konsolidoitu)	Kokonaispisteet (EBAn ohjeen mukaisesti)
Aktia Pankki Oyj	0.76 %
Danske Kiinnitysluottopankki Oyj	0.52 %
Evli Pankki Oyj	0.09 %
Suomen Hypoteekkiyhdistys	0.20 %
Oma Säästöpankki Oyj	0.21 %
POP Pankki-yhteenliittymä	0.36 %
S-Pankki Oy	0.52 %
Ålandsbanken Oyj	0.53 %
Handelsbanken Rahoitus Oyj	0.04 %
Kuntarahoitus Oyj	3.23 %
OP Yhteenliittymä	9.86 %
Säästöpankkien yhteenliittymä	0.88 %
Nordea-konserni	75.19 %

Taulukko 4. Eri merkittävyysskriteerien pisteet ajankohdalta 31.12.2017

Luottolaitos (konsolidoitu)	Koko (tase)	Merkittävyys	Monimutkaisuus	Kytkeytyneisyys
Aktia Pankki Oyj	1.00 %	1.05 %	0.13 %	0.86 %
Danske Kiinnitysluottopankki Oyj	0.68 %	0.45 %	0.06 %	0.88 %
Evli Pankki Oyj	0.12 %	0.03 %	0.03 %	0.20 %
Suomen Hypoteekkiyhdistys	0.34 %	0.32 %	0.00 %	0.13 %
Oma Säästöpankki Oyj	0.33 %	0.42 %	0.00 %	0.10 %
POP Pankki-yhteenliittymä	0.52 %	0.80 %	0.01 %	0.11 %
S-Pankki Oyj	0.69 %	1.01 %	0.03 %	0.34 %
Ålandsbanken Oyj	0.65 %	0.68 %	0.23 %	0.55 %
Handelsbanken Rahoitus Oyj	0.06 %	0.03 %	0.00 %	0.06 %
Kuntarahoitus Oyj	4.22 %	1.47 %	1.34 %	5.90 %
OP Yhteenliittymä	14.29 %	14.48 %	2.52 %	8.15 %
Säästöpankkien yhteenliittymä	1.27 %	1.51 %	0.05 %	0.69 %
Nordea-konserni	65.04 %	69.75 %	93.19 %	72.77 %

O-SII-luottolaitosten mukautetut kokonaispisteet sekä uudistettuun luokitteluasteikkoon perustuvat luokat ja lisäpääomavaatimukset on esitetty (Taulukko 5 ja Taulukko 6). Ottaen huomioon Suomen rahoitussektorin keskittyneen rakenteen, mekanististen laskelmien tuloksia voidaan pitää loogisina ja oikeasuhteisina.

Taulukko 5. O-SII-luottolaitosten lisäpääomavaatimusten kalibroinnissa sovellettavat kokonaispisteet

Luottolaitos (konsolidoitu)	Kokonaispisteet (EBAn ohjeen mukaisesti)	Lisäindikaattori	Kokonaispisteet lisäpääomavaateen kalibroinnissa
Kuntarahoitus Oyj	3.23 %	6.49 %	3.88 %
OP Yhteenliittymä	9.86 %	21.97 %	12.28 %
Nordea (konserni)	75.19 %	100.00 %	80.15 %

Finanssivalvonnan johtokunnan tekemän päätöksen mukaisia O-SII-lisäpääomavaatimuksia sovellettaisiin 1.1.2019 alkaen. Samasta ajankohdasta lukien sovellettaisiin myös muita O-SII-luottolaitoksia koskevia erityisiä luottolaitoslain säännöksiä.

Taulukko 6. O-SII-luottolaitosten luokat ja lisäpääomavaatimukset

Luottolaitos (konsolidoitu)	Kokonaispisteet lisäpääomavaateen kalibroinnissa	Luokka	Lisäpääoma
Kuntarahoitus Oyj	3.88 %	2	0.5 %
OP Yhteenliittymä	12.28 %	5	2.0 %
Nordea (konserni)	80.15 %	5	2.0 %

Liiteartikkeli 2. Suomalaisille luottolaitoksille uusi pääomavaatimus

Finanssivalvonnan johtokunta päätti 29.6.2018 asettaa suomalaisille luottolaitoksille uuden pääomavaatimuksen, ns. järjestelmäriskipuskurin. Vaatimuksella turvataan ja ylläpidetään Suomen luottolaitossektorin tappionkanto- ja luotonmyöntökykyä kaikissa olosuhteissa. Heinäkuussa 2019 voimaantulevan vaatimuksen suuruus on Nordealle 3,0 %, OP Ryhmälle 2,0 %, Kuntarahoitus Oyj:lle 1,5 % ja muille suomalaisille luottolaitoksille 1,0 %. Nordean osalta päätöksen voimaantulon edellytyksenä on, ettei Ruotsin rahoitusvalvoja vastusta Nordean kotipaikan siirtymistä Suomeen. Järjestelmäriskipuskuri tullaan Suomessa asettamaan siten, ettei se kumuloidu systeemisesti merkittävälle luottolaitoksille asetettavien lisäpääomavaatimusten kanssa. Näin ollen järjestelmäriskipuskuri efektiivisesti kasvattaa yksittäisen luottolaitoksen pääomapuskurivaatimuksia vain laitokselle asetettavan järjestelmäriskipuskurin ja systeemisen merkittävyyden perusteella asetettavan vaatimuksen välisen erotuksen verran.

Järjestelmäriskipuskuri – virallisemmin rahoitusjärjestelmän rakenteellisten ominaisuuksien perusteella määrättävä lisäpääomavaatimus – tuli

Finanssivalvonnan johtokunnan uudeksi makrovakaussäilytyksiksi vuoden 2018 alussa. Vaatimus voidaan asettaa joko kaikille luottolaitoksille tai osalle luottolaitoksista.

Vaatimus perustuu EU:n luottolaitosdirektiiviin. Direktiivin mukaan puskuri voidaan asettaa luottolaitoksille sellaisten pitkäaikaisten ei-syklisten järjestelmäriskien tai makrovakaussäilytyksien tai makrovakaussäilytyksien rajoittamiseksi, joita EU:n vakavaraisuusasetus ei kata ja joiden toteutuminen saattaisi vaikuttaa huomattavan kielteisesti jäsenmaan rahoitusjärjestelmään ja reaaliin talouteen.

Luottolaitoslaissa nimetään pankkijärjestelmän rakenteellisiin haavoittuvuuksiin liittyviä riskitekijöitä (ks. jäljempänä), jotka Finanssivalvonnan tulee ottaa huomioon järjestelmäriskipuskurin asettamista ja suuruutta koskevissa päätöksissään. Lakia täydentävä valtiovarainministeriön asetus (65/2018) tuli voimaan tammikuussa 2018. Asetuksessa säädetään numeerisista mittareista, joilla riskitekijöitä tulee arvioida.

Tässä artikkelissa tarkastellaan asetuksen mukaisten riskimittareiden tuoreimpia arvoja ja aiempaa kehitystä, arvioidaan mittareiden arvojen perusteella Suomen luottolaitossektorin rakenteellista haavoittuvuutta ja tarkastellaan luottolaitoslain sallimia järjestelmäriskipuskurin asettamisvaihtoehtoja.

Järjestelmäriskipuskurin määräämisen perusteet lainsäädännössä

Koska vakavaraisuusvaatimusten keskeinen tehtävä on varmistaa ja ylläpitää luottolaitosten riittävää tappionkanto- ja luotonmyöntökykyä, järjestelmäriskipuskurivaatimuksen asettaminen voidaan nähdä erityisen perustelluksi ainakin silloin, jos 1) kansallinen pankkijärjestelmä arvioidaan erityisen alttiiksi suurille tappioille ja jos 2) kansallisen pankkijärjestelmän vakavat ongelmat voisivat aiheuttaa erityisen suuria vahinkoja maan reaalityaloudelle.

Monet pankki- ja rahoitusjärjestelmän ominaisuudet voivat potentiaalisesti vaikuttaa näiden riskien suuruuteen. Luottolaitoslaki edellyttää Finanssivalvonnan ottavan puskurivaatimusta koskevissa päätöksissään huomioon seuraavat tekijät:

1. Luottolaitossektorin riskikeskittymät luotonannossa, varainhankinnassa ja muissa keskeisissä pankkitoiminnoissa;
2. Kotimaisten luottolaitosten keskinäinen kytkeytyneisyys luotonannossa, maksujen välityksessä ja muissa rahoitusvakauden kannalta tärkeissä pankkitoiminnoissa;
3. Luottolaitossektorin kytkeytyneisyys ulkomaisiin pankki- ja rahoitusjärjestelmiin, keskustavastapuoliin ja muihin finanssimarkkinoilla toimiviin;
4. Luottolaitossektorin kytkeytyneisyys Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja muiden maiden rahoitusjärjestelmien riskeihin;
5. Luottolaitossektorin koko ja keskittyneisyys luottolaitosten taseiden suuruudella mitattuna sekä keskittyneisyys luotonannossa ja vähitälletustusten vastaanottamisessa;

6. Luottolaitossektorin merkitys rahoituksen välityksessä kotimaiselle yksityiselle sektorille;
7. Luottolaitosten suurimpien asiakasryhmien velkaantuneisuus.

Vaatimuksen suuruuden mitoitukselle ei ole EU:ssa yhtenäistä sääntelyä tai ohjeistusta. Suomessa hyväksytyyn lain mukaan lisäpääomavaatimus rajoitetaan enintään 5 prosenttiin. Nollan ja yhden prosentin välillä olevia lisäpääomavaatimuksia ei lain mukaan voida asettaa.

Valtiovarainministeriön asetuksessa nimetään ja määritellään 11 määrällistä riskimittaria, joiden perusteella näitä rakenteellisen järjestelmäriskin osatekijöitä tulee ensisijaisesti arvioida (mittareista ja niiden saamista arvoista jäljempänä).

Asetuksen mukaan lisäpääomavaatimus voidaan asettaa enintään 3 prosentin suuruisena, jos mittareiden ja järjestelmäriskin suuruutta koskevan kokonaisarvioinnin perusteella Finanssivalvonta voi arvioida, että suomalaisiin luottolaitoksiin kohdistuva rakenteellinen järjestelmäriski on *suurempi kuin keskimäärin EU-maiden tai euroalueen maiden luottolaitoksiin kohdistuva vastavalla tavalla arvioitu järjestelmäriski* taikka *jos vähintään kolmen Suomea kuvaavan mittarin perusteella järjestelmäriski on pitkäaikaista keskiarvoa korkeampi*. Vaatimus voidaan asettaa yli 3 ja enintään 5 prosentin suuruisena, jos Finanssivalvonta voi arvioida, että järjestelmäriski on *selvästi* suurempi kuin keskimäärin EU-maissa tai euroalueella taikka jos vähintään kolmen Suomea kuvaavan mittarin perusteella järjestelmäriski on *selvästi* pitkäaikaista keskiarvoa korkeampi.

Luottolaitosdirektiivin artiklan 132 (kohta 14) mukaan O-SII- tai G-SII-puskureita¹¹ ja järjestelmäriskipuskuria ei lähtökohtaisesti lasketa yhteen, vaan niistä sovelletaan korkeinta. Tähän sääntöön on kuitenkin poikkeus: jos järjestelmäriskipuskuria ei sovelleta muihin kuin sen asettaneessa jäsenvaltiossa (tai ns. kolmansissa maissa) sijaitseviin vastuisiin, järjestelmäriskipuskuri ja pankkikohtainen G-SII- tai O-SII-vaatimus kumuloituvat, ts. ne ovat molemmat voimassa, ja molempia varten on varattava pääomia.

Direktiivin mukaan järjestelmäriskipuskuria sovelletaan vain kotimaisiin luottolaitoksiin. Jäsenvaltiot voivat artiklan 134 mukaan kuitenkin tunnustaa toinen toistensa järjestelmäriskipuskurit vaatimuksen asettaneessa valtiossa sijaitsevien vastuiden osalta.

Direktiivin mukaan järjestelmäriskipuskuri voidaan asettaa myös vain osalle luottolaitoksista (artikla 133, kohta 9). Direktiivissä ei ole rajausta sille, minkälainen luottolaitosjoukko voisi tulla kyseeseen. Asiasta ei ole tarkempaa kansallista säädöstä Suomessa.

Rakenteellisten järjestelmäriskien suuruus Suomessa ja muissa EU-maissa

Yhteenveto valtiovarainministeriön asetukseen sisältyvien ja asetuksen mukaisesti määriteltujen järjestelmäriskipuskurimittarien Suomessa saamista arvoista verrattuna muihin EU-maihin on esitetty (Taulukko 7). Vertailutaulukko on laadittu 15.6.2018 käytettävissä olleiden tilastotietojen mukaisesti. Taulukossa on lisäksi vertailtu Suomen mittareiden tuoreinta arvoa Suomen kaikkien havaintojen keskiarvoon.

¹¹ G-SII-puskurit ovat maailmanlaajuisen rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävälle luottolaitoksille ja O-SII-puskurit muille

Kun arvioidaan, onko Suomen järjestelmäriski jonkin mittarin perusteella "**suurempi kuin keskimäärin EU-maiden tai euroalueen maiden luottolaitoksiin kohdistuva vastaavalla tavalla arvioitu järjestelmäriski**", on perustelluinta verrata mittarin arvoa Suomessa EU:n tai euroalueen maiden vastaavien mittareiden arvojen mediaaniin eli joukon keskimäiseen havaintoarvoon. Mediaanin soveltamisella voidaan välttää esimerkiksi yksittäisten jäsenvaltioiden hyvin poikkeuksellisten mittariarvojen vaikutukset maiden keskiarvoon, jotka voisivat johtaa vääristyneisiin johtopäätöksiin. Jotta Suomen järjestelmäriski olisi "**selvästi suurempi kuin keskimäärin EU-maiden tai euroalueen maiden luottolaitoksiin kohdistuva vastaavalla tavalla arvioitu järjestelmäriski**", on perusteltua edellyttää, että mittarin arvo Suomessa ylittää vertailujoukon 3. kvartiilin arvon eli että kolmessa neljäsosassa vertailumaista tarkasteltavan mittarin arvo jää Suomen mittarin arvoa pienemmäksi.

Kun taas arvioidaan, onko järjestelmäriski jonkin mittarin perusteella Suomen pitkäaikaista keskiarvoa suurempi, vertaillaan mittarin tuoreinta arvoa mittarin Suomea koskevan koko havaintoaineiston keskiarvoon. Yksi tapa arvioida sitä, onko nykyinen järjestelmäriski pitkäaikaista keskiarvoa *selvästi* suurempi, on lisäksi verrata tuoreinta arvoa Suomea koskevien havaintojen joukon 3. kvartiilin arvoon.

Vertailutaulukossa käytettyjen tietojen perusteella suurimmalla osalla Suomen mittareista (kahdeksan yhdestätoista) arvo ylittää mittarin mediaaniarvon muissa EU-maissa. Näin ollen luottolaitoslaissa lueteltujen riskitekijöiden ja niitä

rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävälle luottolaitoksille asetettavia lisäpääomavaatimuksia.

kuvaavien mittareiden valossa Suomen luottolaitossektorin rakenteellisten järjestelmäriskien voidaan arvioida olevan suuremmat kuin muissa EU-maissa keskimäärin, mikä antaa asetuksen mu-

kaiset perusteet järjestelmäriskipuskurivaatimuksen asettamiseen vähintään 1–3 prosentin tasolle. Tätä tukee myös se, että vertailuajankoh- tana kuuden mittarin tapauksessa Suomen tuorein arvo ylittää pitkän aikavälin keskiarvon.

Taulukko 7. Rakennemittarien Suomen havaintojen vertailu muiden EU-maiden mediaaniin ja Suomen havaintojen keskiarvoon

Mittari	Muiden EU-maiden	Suomen havaintojen keskiarvo
1. Kotimaisille kotitalouksille myönnettyjen asuntolainojen osuus luottolaitossektorin yksityiselle sektorille myöntämistä lainoista	Ylittää	Ylittää
2. Luottolaitosten saamiset rakennus- ja kiinteistösijoitusalan yrityksiltä suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin	Ylittää	Ylittää
3. Luottolaitosten kotimaiset valtiolainasaamiset suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin	Ei ylitä	Ei ylitä
4. Kotimaisten luottolaitosten interbank-talletusten osuus luottolaitossektorin kaikista veloista	Ei ylitä	Ylittää
5. Luottolaitossektorin rahoitusvaje	Ylittää	Ei ylitä
6. Ulkomaisten pankkien tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden yhteenlaskettu tase suhteessa bruttokansantuotteeseen	Ylittää	Ei ylitä
7. Luottolaitossektorin tase suhteessa nimelliseen bruttokansantuotteeseen	Ylittää	Ei ylitä
8. Viiden suurimman luottolaitoksen yhteenlaskettujen taseiden suhde koko luottolaitossektorin yhteenlaskettuun taseeseen	Ei ylitä	Ei ylitä
9. Kotimaisten luottolaitosten kotitalouksille ja yrityksille myöntämien lainojen suhde kotitalouksien ja yritysten kaikkiin velkoihin	Ylittää	Ylittää
10. Kotitaloussektorin velkojen suhde kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin	Ylittää	Ylittää
11. Yritysten velkaantuneisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen	Ylittää	Ylittää
Perustuu 15.6.2018 käytettävissä olleisiin tietoihin.		

Mittareiden perusteella erityisesti riskikeskittymät (luottolaitosten myöntämät asuntolainat ja saamiset rakennus- ja kiinteistöyrityksiltä) sekä luottolaitossektorin rahoitusvaje ja siten luottolaitosten riippuvuus rahoituksessa kansainvälisistä markkinoista ovat Suomessa suurempia haavoittuvuuksia kuin vertailumaissa.

Historiaan verrattuna aiempaa suurempia riskejä liittyy muun muassa asuntolainojen merkitykseen luottolaitosten riskikeskittymänä, luottolaitosten aiempaa suurempaan merkitykseen yksityisen sektorin rahoittajana, kotitaloussektorin enätykselliseen velkaantuneisuuteen suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin sekä myös yrityssektorin kasvaneeseen velkaantuneisuuteen suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Mittareiden arvot perustuvat 15.6.2018 käytettävissä olevaan tilastotietoon. Siten mittareiden arvojen laskennassa ei ole pyritty arvioimaan Nordean kotipaikan tulevan siirtymisen vaikutuksia yksittäisten mittareiden arvoihin. Nordean muutto tulee kuitenkin muuttamaan useiden mittareiden saamia arvoja nykyisestä.

Riskimittareiden arvot suhteessa vertailumaihin ja Suomen omaan historiaan 15.6.2018 tiedoin

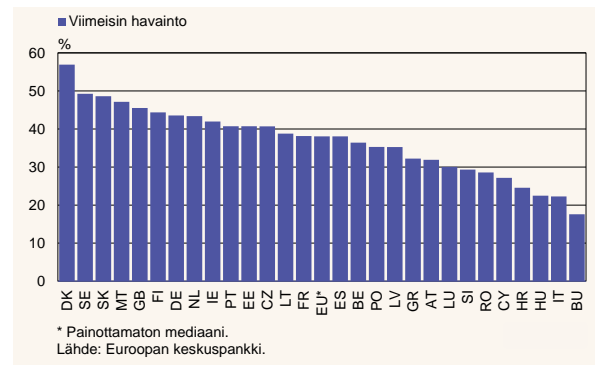
Seuraavassa tarkastellaan lähemmin valtiovarainministeriön asetuksen mukaisten mittareiden arvoja Suomessa verrattuna arvoihin muissa EU-maissa.

Riskitekijä: Luottolaitossektorin riskikeskittymät luotonannossa, varainhankinnassa ja muissa keskeisissä pankkitoiminnoissa

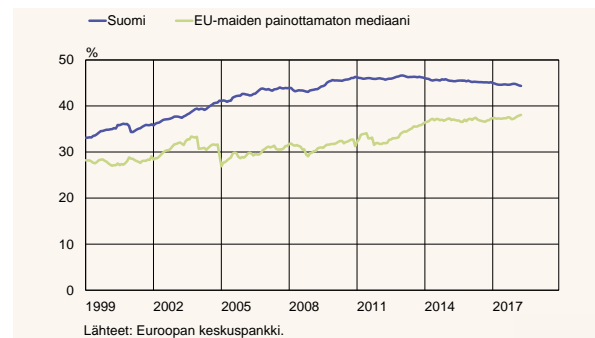
Mittari 1:

Asuntolainat ovat Suomessa merkittävämpi riskikeskittymä kuin EU:ssa keskimäärin (Kuvio 30). Niiden osuus yksityiselle sektorille myönnettyistä lainoista kasvoi tasaisesti 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä, mutta tasaantui 2010-luvulla (Kuvio 31).

Kuvio 30. Kotimaisille kotitalouksille myönnettyjen asuntolainojen osuus luottolaitossektorin kaikista yksityiselle sektorille myönnettyistä lainoista EU-maissa

Kuvio 31. Kotimaisille kotitalouksille myönnettyjen asuntolainojen osuus luottolaitossektorin kaikista yksityiselle sektorille myönnettyistä lainoista

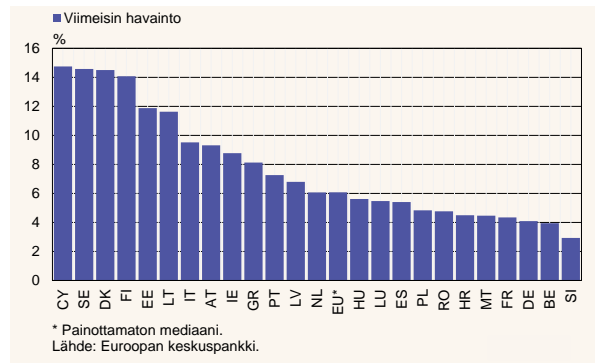

Mittari 2:

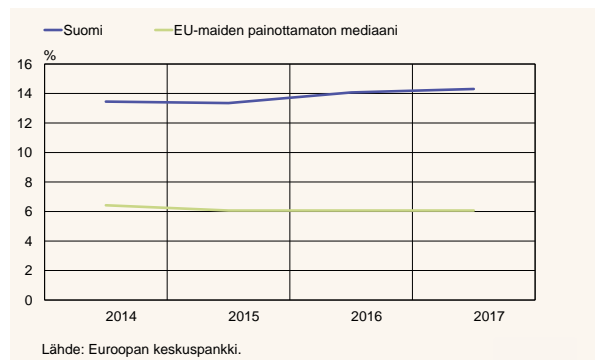
Luottolaitosten saamiset rakennus- ja kiinteistöalan toimintaa harjoittavilta yrityksiltä ja asuntoyhteisöiltä ovat Suomessa suhteellisesti Euroopan suurimpien joukossa (Kuvio 32). Merkittävä osa velasta on asunto-osakeyhtiöihin liittyvää kotita-

louksien velkaa, mikä on suomalainen erityispiirre. Asunto-osaakeyhtiöiden velka on kasvanut viime vuosina huolestuttavan voimakkaasti.

Kuvio 32. Luottolaitosten saamiset rakennus- ja kiinteistösiirtotusalan yrityksiltä suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin EU-maissa

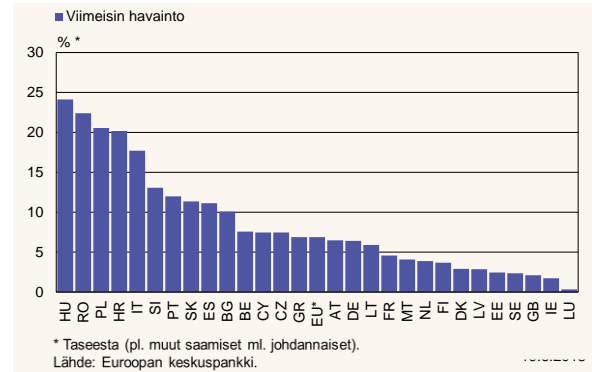
Kuvio 33. Luottolaitosten saamiset rakennus- ja kiinteistösiirtotusalan yrityksiltä suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin

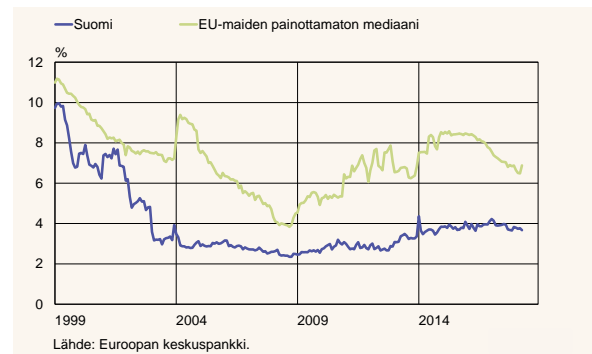
Mittari 3:

Luottolaitosten kotimaiset valtiolainasaamiset eivät muodosta Suomessa merkittävää riskikeskittymää (Kuvio 34 ja Kuvio 35).

Kuvio 34. Luottolaitosten kotimaiset valtiolainasaamiset suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin EU-maissa

Kuvio 35. Luottolaitosten kotimaiset valtiolainasaamiset suhteessa luottolaitosten kaikkiin saamisiin

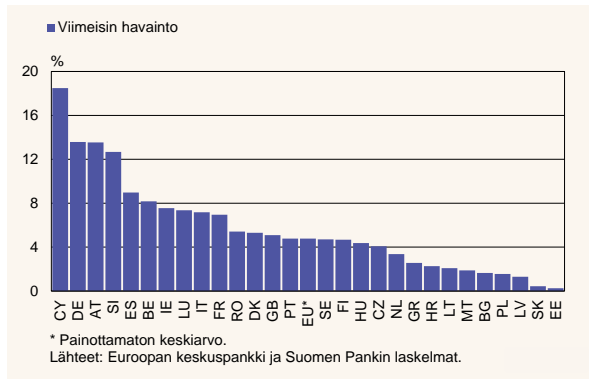

Riskitekijä: Kotimaisten luottolaitosten keskinäinen kytkytyneisyys luotonannossa, maksujen välityksessä ja muissa rahoitusvakauden kannalta tärkeissä pankkitoiminnoissa

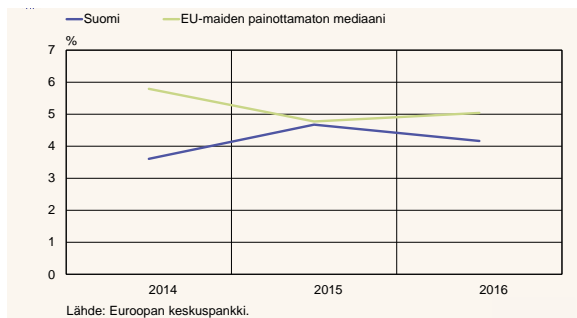
Mittari 4:

Kotimaisten luottolaitosten interbank-velkojen osuus luottolaitossektorin kaikista veloista on viime vuosina ollut Suomessa alhaisempi kuin EU:ssa keskimäärin (Kuvio 36). Mittarin aikasarja Suomelle on huomattavan lyhyt (Kuvio 37).

Kuvio 36. Kotimaisten luottolaitosten interbank-talletusten osuus luottolaitossektorin kaikista veloista EU-maissa

Kuvio 37. Kotimaisten luottolaitosten interbank-talletusten osuus luottolaitossektorin kaikista veloista

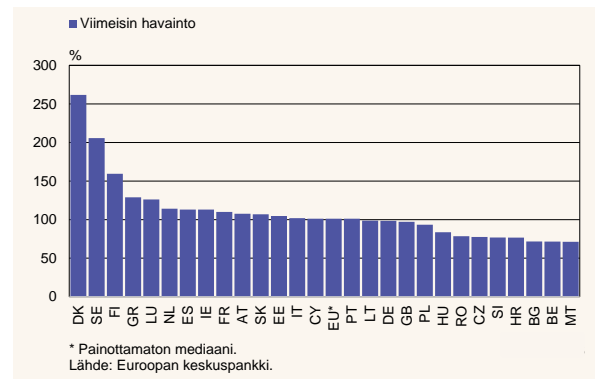

Riskitekijä: Luottolaitossektorin kytkeytyneisyys ulkomaisiin pankki- ja rahoitusjärjestelmiin, keskusvastapuoliin ja muihin finanssimarkkinoilla toimiviin

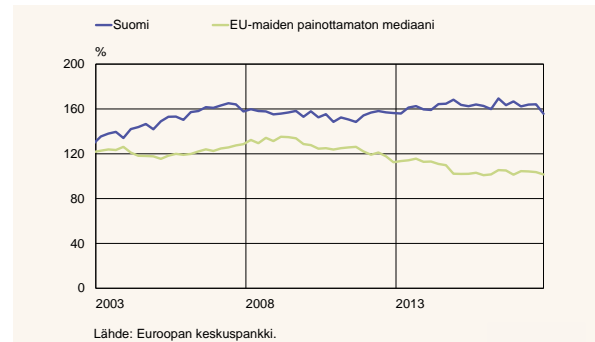
Mittari 5:

Suomen luottolaitossektori on paljon riippuvaisempi muusta varainhankinnasta kuin vähittäistalutuksista kuin luottolaitokset EU-maissa keskimäärin (Kuvio 38). Rahoitusvaje ei ole merkittävästi muuttunut viime vuosina (Kuvio 39).

Kuvio 38. Luottolaitossektorin rahoitusvaje EU-maissa

Kuvio 39. Luottolaitossektorin rahoitusvaje

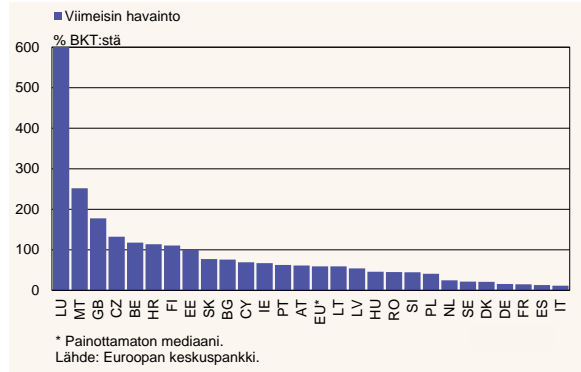

Riskitekijä: Luottolaitossektorin kytkeytyneisyys Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja muiden maiden rahoitusjärjestelmien riskeihin,

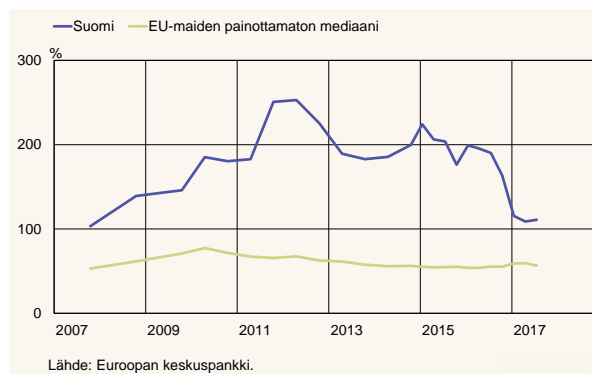
Mittarit 6:

Ulkomaisten luottolaitosten Suomessa toimivien sivuliikkeiden ja tytäryhtiöiden yhteenlaskettu tase suhteessa BKT:hen ylittävät EU-maiden keskitason (Kuvio 40). Suhdeluku on viimeisen kymmenen vuoden aikana vaihdellut voimakkaasti osittain pankkisektorin rakennemuutosten myötä (Kuvio 41). Nordean kotipaikan siirtymisen myötä ulkomaisten sivuliikkeiden yhteenlasketun taseen arvonn odotetaan pienenevän.

Kuvio 40. Ulkomaisten pankkien tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden yhteenlaskettu tase suhteessa bruttokansantuotteeseen EU-maissa

Kuvio 41. Ulkomaisten pankkien tytäryhtiöiden ja sivuliikkeiden yhteenlaskettu tase suhteessa bruttokansantuotteeseen

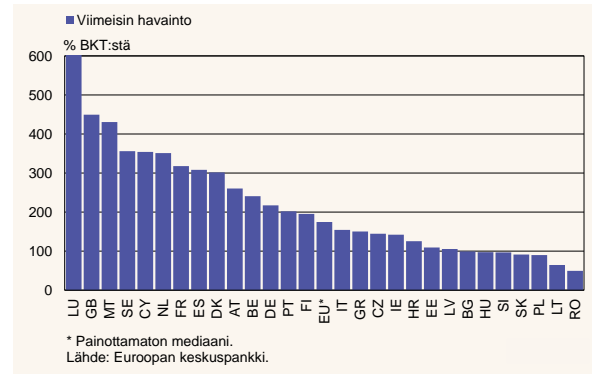
Riskitekijä: Luottolaitossektorin koko ja keskittyneisyys luottolaitosten taseiden suuruudella mitattuna sekä keskittyneisyys luotonannossa ja vähittäistalletusten vastaanottamisessa

Mittari 7:

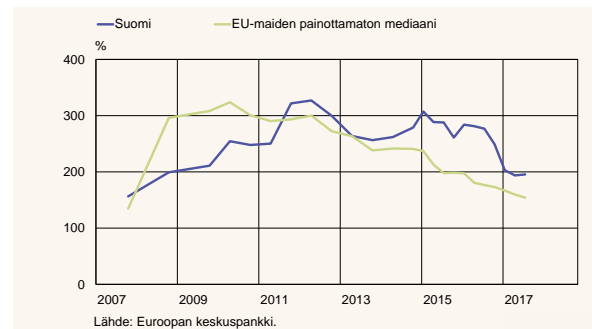
Suomen pankkisektorin yhteenlaskettu tase suhteessa BKT:hen on tuoreimpien tietojen mukaan lähellä EU-maiden keskitasoa ylittäen EU-mediaanin hieman (Kuvio 42). Myös koko pankkisektorin tase on vaihdellut huomattavasti (Kuvio 43). Nordean kotipaikan siirtyessä Suomeen

pankkisektorin koon odotetaan kasvavan merkittävästi.

Kuvio 42. Luottolaitossektorin tase suhteessa nimelliseen bruttokansantuotteeseen EU-maissa

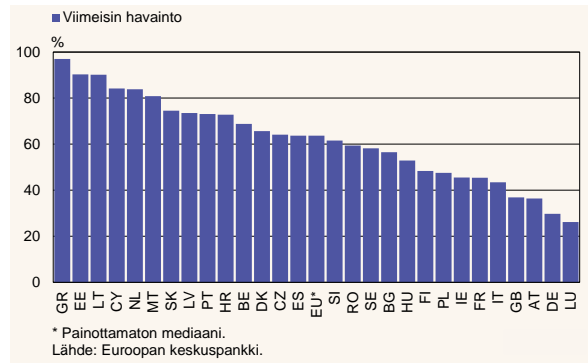
Kuvio 43. Luottolaitossektorin tase suhteessa nimelliseen bruttokansantuotteeseen

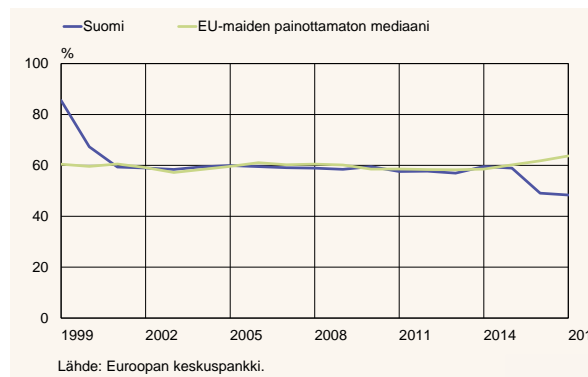
Mittari 8:

Luottolaitossektorin keskittyneisyyttä kuvaava mittari kuvaa viiden suurimman luottolaitosyrityksen taseen osuutta koko sektorin taseesta eikä esimerkiksi ota huomioon luottolaitosten yhteenliittymiä. Laskentatavan vuoksi Suomen luottolaitossektori on mittarin mukaisesti laskettuna vähemmän keskittynyt kuin sektori keskimäärin muissa EU-maissa (Kuvio 44). Nordean siirtyessä Suomeen keskittyneisyyden kasvaneen jonkin verran.

Kuvio 44. Viiden suurimman luottolaitoksen yhteenlaskettujen taseiden suhde koko luottolaitossektorin yhteenlaskettuun taseeseen EU-maissa

Kuvio 45. Viiden suurimman luottolaitoksen yhteenlaskettujen taseiden suhde koko luottolaitossektorin yhteenlaskettuun taseeseen

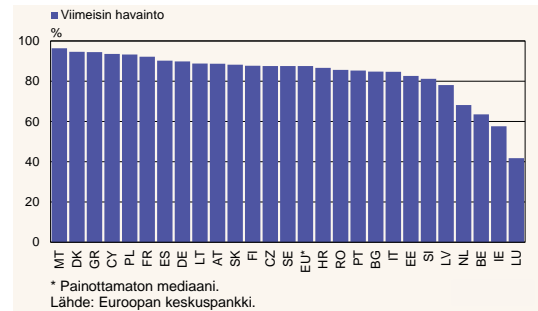

Riskitekijä: Luottolaitossektorin merkitys rahoituksen välityksessä kotimaiselle yksityiselle sektorille

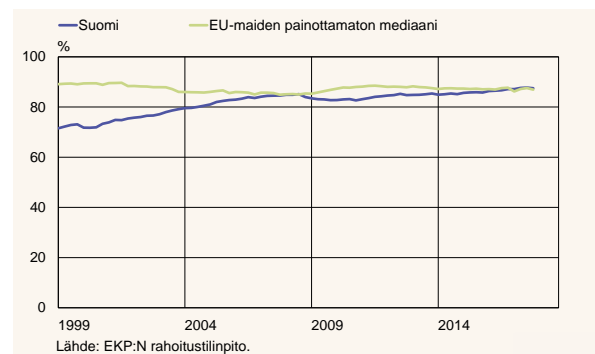
Mittari 9:

Kotimaisen luottolaitossektorin merkitys rahoituksen välityksessä kotimaiselle yksityiselle sektorille on suuri useimmissa Euroopan maissa. Suomi asettuu hieman EU-mediaanin yläpuolelle (Kuvio 46). Luottolaitosten myöntämien lainojen osuus yksityisen sektorin veloista on kasvanut Suomessa jonkin verran vuosituhannen vaihteen jälkeen (Kuvio 47).

Kuvio 46. Kotimaisten luottolaitosten kotitalouksille ja yrityksille myöntämien lainojen suhde kotitalouksien ja yritysten kaikkiin velkoihin EU-maissa

Kuvio 47. Kotimaisten luottolaitosten kotitalouksille ja yrityksille myöntämien lainojen suhde kotitalouksien ja yritysten kaikkiin velkoihin

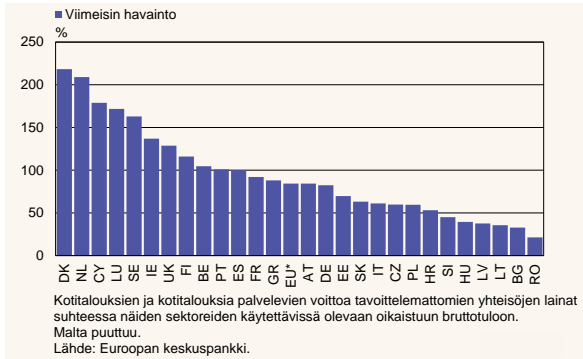

Riskitekijä: Luottolaitosten suurimpien asiakasryhmien velkaantuneisuus

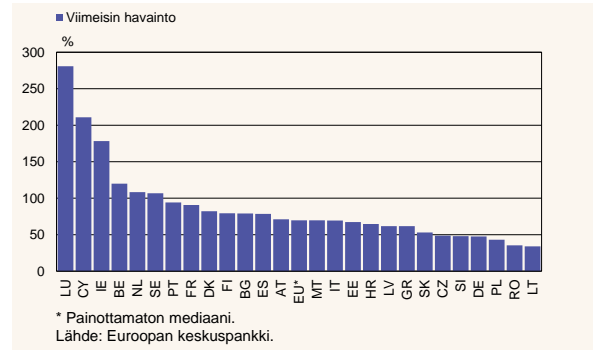
Mittari 10:

Kotitalouksien velkaantuneisuus on Suomessa suurempi kuin EU-maissa keskimäärin (Kuvio 48). EU-vertailutarpeen vuoksi mittarina on jouduttu käyttämään muuttujaa, jossa kotitalouksien velat on suhteutettu käytettävissä olevaan oikaistuun bruttotuloon. Kotitaloussektorin velkojen suhde käytettävissä oleviin tuloihin on viime vuosina rikkonut toistuvasti ennätyksiä (Kuvio 49).

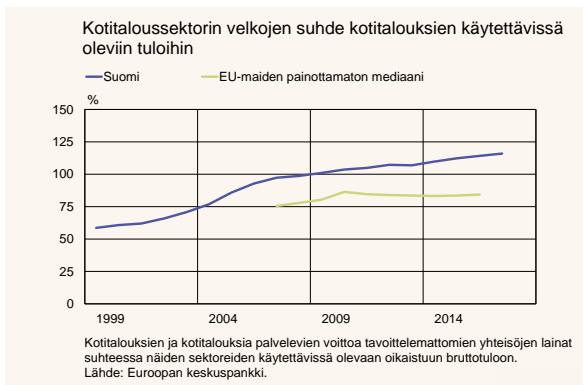
Kuvio 48. Kotitaloussektorin velkojen suhde kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin EU-maissa

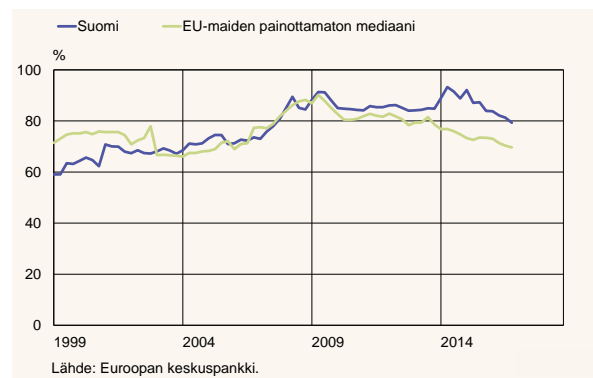
Kuvio 50. Yritysten velkaantuneisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen EU-maissa

Kuvio 49. Kotitaloussektorin velkojen suhde kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin

Kuvio 51. Yritysten velkaantuneisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen

Mittari 11:

Yritysten velkaantuneisuus on Suomessa suurempi kuin EU-maissa keskimäärin (Kuvio 50). Myös yritysten velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on suurempi kuin 2000-luvulla keskimäärin (Kuvio 51).

Järjestelmäriskipuskurin asettamisvaihtoehtoista

Nykyisin voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa järjestelmäriskipuskurin asettamisen usealla eri tavalla. Vaatimus voidaan asettaa joko suhteessa luottolaitosten kokonaisriskiin tai pelkätään luottolaitoksen kotimaisiin ja/tai kolmansissa maissa oleviin tase-eriin ja taseen ulkopuolisiin eriin. Luottolaitoslain mukaan järjestelmäriskipuskurivaatimus voidaan kohdistaa myös vain luottolaitossektorin erityisiin riskikeskittyymiin.

EU:n luottolaitosdirektiivin mukaisesti järjestelmäriskipuskuri voidaan asettaa yhdelle tai useammalle rahoitussektorin osalle, ja vaatimus voi olla erisuuruinen eri osille, eli esimerkiksi määrätuille luottolaitoksille. Luottolaitoslaissa ei aseteta esteitä vaatimuksen asettamiselle eri luottolaitoksille erisuuruisena.

Järjestelmäriskipuskuria koskeva vaatimus on nykyisin käytössä kolmessatoista EU/ETA:n jäsenmaista. Näistä yhdeksässä¹² vaatimus on asetettu joko kaikille luottolaitoksille tai osalle niistä siten, että vaatimus ei ole sama kaikille. Pääsääntöisesti vaatimuksen perusteena on näissä maissa ollut pankin systeeminen merkittävyys tai sen kontribuutio rakenteellisen järjestelmäriskin muodostumiseen. Esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa järjestelmäriskipuskurivaatimus on asetettu rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävimmille luottolaitoksille, kun taas Kroatiassa vaatimus on asetettu kaikille pankeille, mutta muita suurempana niille pankeille, joiden markkinaosuus ylittää määrätyn rajan.

Neljässä maassa¹³ vaatimus on asetettu kaikille pankeille samansuuruisena ja useimmissa tapauksissa pelkästään kotimaisille erille, jolloin vaatimus lasketaan yhteen mahdollisten merkittävien luottolaitosten vaatimusten kanssa. Tällainen vaatimus perustuu siis rahoitusjärjestelmän yleisistä ominaisuuksista johtuviin riskeihin ja haavoittuvuuksiin eikä yksittäisten luottolaitosten systeemiseen merkittävyyteen.

¹² Itävalta, Tanska, Tšekki, Unkari, Kroatia, Alankomaat, Slovakia, Ruotsi, Liechtenstein.

Keskeiset vaihtoehdot Suomessa

Sääntelyn puitteissa ja kansainvälisten esimerkkien valossa järjestelmäriskipuskurivaatimus voitaisiin Suomessa asettaa joko yhtenäisesti samansuuruisena koko luottolaitossectorille tai erisuuruisena eri luottolaitoksille. Suomen rahoitusjärjestelmän rakenteellisista riskeistä ja yksittäisten laitosten riskikontribuutioista tehty analyysi antaa perusteita sekä koko sektorin kattavalle vaatimukselle että systeemisesti erityisen merkittävillä luottolaitoksille asetettavalle vaatimukselle.

Valtiovarainministeriön antamaan asetukseen perustuvien mittareiden ja niihin perustuvan asetuksen tarkoittaman kokonaisarvion valossa Suomessa on selkeät perusteet asettaa 1–3 %:n suuruinen järjestelmäriskipuskurivaatimus.

Järjestelmäriskipuskuri asetetaan rahoitusjärjestelmän rakenteellisten ominaisuuksien perusteella eikä yksittäisten luottolaitosten systeemisen merkittävyyden perusteella. Rakenteellisten ominaisuuksien muodostamat riskit ja haavoittuvuudet ulottuvat pitkälti samalla tavalla myös järjestelmän kannalta vähemmän merkittäviin luottolaitoksiin. Tämä puoltaa vaatimuksen asettamista kaikille luottolaitoksille.

Tehdyn analyysin perusteella kotimaiset riskitekijät, kuten asuntoluottojen muodostama riskikeskittymä ja kotitalouksien suuri velkaantuneisuus ovat keskeisiä perusteita järjestelmäriskipuskurille. Mittarit osoittavat, että luottolaitoksilla on muun muassa asuntoluotoista aiheutuva riskikeskittymä. Mittariston perusteella Suomen rahoitusjärjestelmässä on kuitenkin myös muita merkittäviä rakenteellisen järjestelmäriskin lähteitä. Tästä syystä järjestelmäriskipuskurivaatimus on

¹³ Bulgaria, Viro, Norja, Puola.

perusteltua asettaa myös riskikeskittymien ulkopuolisille erille.

Vaikka kotimaiset riskitekijät ovat osaltaan perusteita järjestelmäriskipuskurille, erityisesti Nordean kaltaisen monikansallisesti toimivan pankkikonsernin tapauksessa myös luottolaitoksen ulkomaiset toiminnot kasvattavat Suomen rahoitusjärjestelmään kohdistuvia riskejä. Näin ollen on perusteita asettaa järjestelmäriskipuskuri luottolaitosten kokonaisriskille sen sijaan, että vaatimus kohdistettaisiin ainoastaan niiden kotimaisiin eriin.

Käytävissä olevien tietojen valossa erityisesti Nordean ja OP Ryhmän ja jossain määrin myös Kuntarahoituksen merkitys rakenteellisen järjestelmäriskin muodostumiselle on muita luottolaitoksia suurempi. Näin ollen niille asetettava vaatimus voi perustellusti olla muiden luottolaitosten järjestelmäriskipuskuria suurempi. Sääntely ei anna eri luottolaitosten vaatimusten mitoittamiseen yksiselitteistä laskentatapaa. Yhtenä ohjenuorana erityisesti Nordean tapauksessa on välttää rakenteellisten makrovakauspääomavaatimusten vaikutuksen merkittävät muutokset pankkisektorin rakennemuutoksen seurauksena.

Toimenpidevaihtoehtojen vaikutuksista luottolaitoksiin

Finanssivalvonnan johtokunnan kesäkuussa 2018 asettamat järjestelmäriskipuskurit edellyttävät luottolaitoksilta kokonaisuudessaan merkittävää määrää ydinpääomaa. Vuoden 2017 lopun tietojen valossa arvioituna koko päätöksen kohteena olevan sektorin euromääräinen järjestelmäriskipuskurin mukainen vaatimus on noin 5 miljardia euroa.

Järjestelmäriskipuskurivaatimuksen asettamisen tosiasiallinen vaikutus pankkien vakavaraisuusvaatimukseen riippuu vaatimuksen tason ja pankkien riskipainotettujen saamisten lisäksi siitä, miten vaatimus asetetaan, sekä siitä, mitä muita vaatimuksia pankkeihin kohdistuu.

Nykyisin Ruotsissa sijaitsevalle Nordea-konsernille aiemmin asetettu 3 prosentin järjestelmäriskipuskuri sekä OP Ryhmälle asetettu 2 prosentin rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävän luottolaitoksen vaatimus vastaavat niille kesäkuussa 2018 päätettyjä järjestelmäriskipuskureita. Näin ollen näille luottolaitoksille asetettavat järjestelmäriskipuskurit eivät muuta niiden efektiivisiä kokonaisvaatimuksia nykyisestä. Kuntarahoituksen vakavaraisuusvaatimusta järjestelmäriskipuskuri kasvattaa vain siltä osin kuin puskuri ylittää sille asetetun merkittävälle luottolaitoksille kohdistetun vaatimuksen. Kun otetaan huomioon koko sektori, järjestelmäriskipuskurien aiheuttama lisäys luottolaitosten vakavaraisuusvaatimukseen on vuoden 2017 lopun tietojen valossa arvioituna euromääräisesti vajaat 200 miljoonaa euroa.

Kesäkuussa 2018 päätettyjen ja heinäkuussa 2019 voimaan tulevien järjestelmäriskipuskurien ei arvioida aiheuttavan luottolaitoksille välitöntä tarvetta kasvattaa ydinpääomansa määrää tai muulla tavalla sopeuttaa tasettaan. Ainakin pidemmällä aikavälillä osa pankeista todennäköisesti vahvistaa pääomitustaan, jotta niille asetetut vähimmäisvaatimukset ja puskuriluonteiset lisävaatimukset ylittävän pääoman määrä sopeutuu lähemmäs aiempaa tasoa.